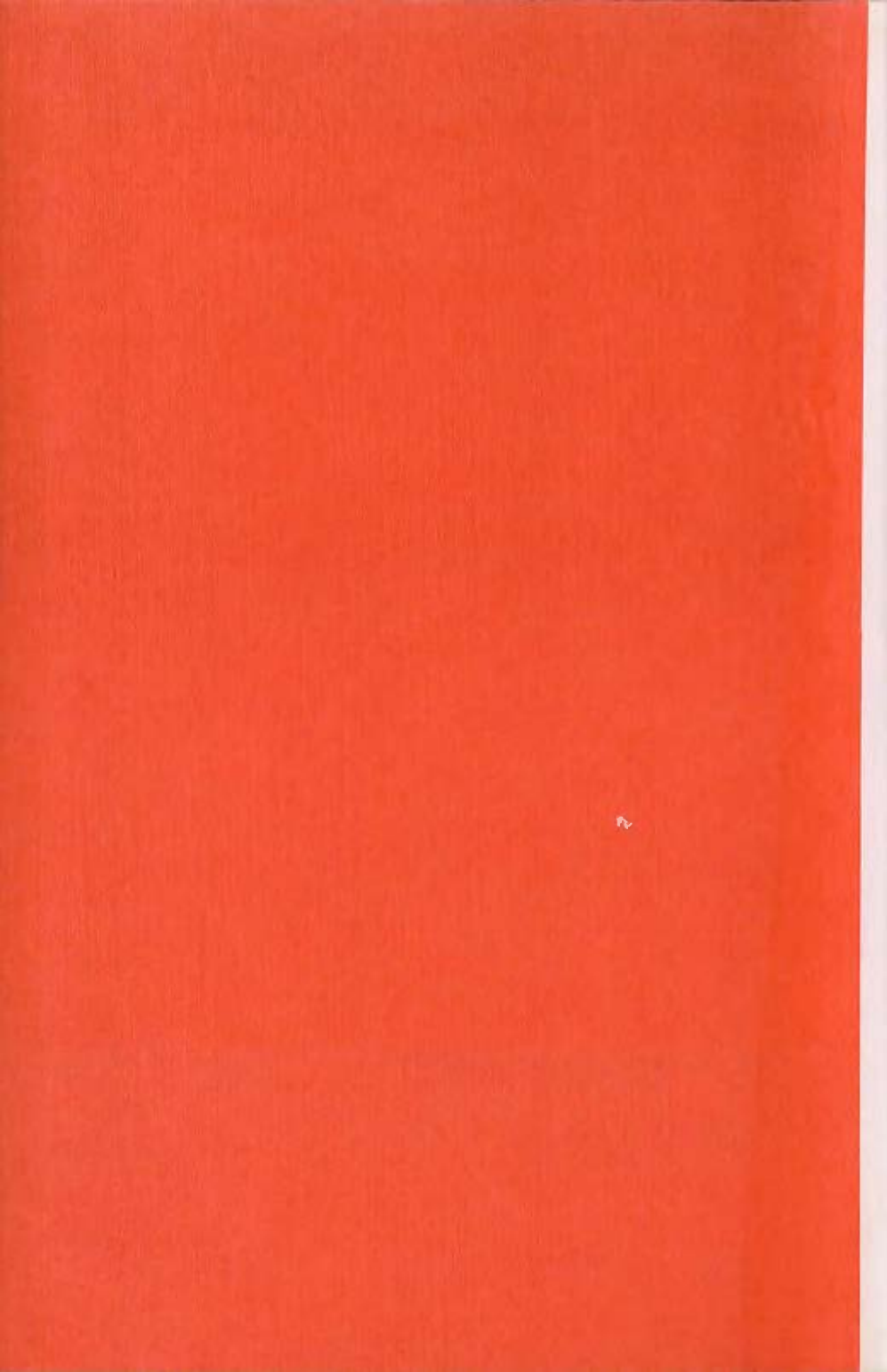

Ref

Idrottens forskning och högre utbildning

SOU
1987:70

Betänkande av utredningen om frågor om utbildning
och forskning inom fysisk fostran och idrott

Statens offentliga utredningar
1987:70
Utbildningsdepartementet

Idrottens forskning och högre utbildning

Betänkande av utredningen om frågor om utbildning
och forskning inom fysisk fostran och idrott
Stockholm 1987

Beställningsadress:
Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 STOCKHOLM
Tel: 08/739 96 30
Informationsbokhandeln
Malmorgsgatan 5

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor

SOU-förrådet

103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8¹⁰ – 12⁰⁰ (externt och internt)

08/763 10 05 12⁰⁰ – 16⁰⁰ (endast internt)

Till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet

Regeringen beslutade den 13 augusti 1987 att bemyndiga chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att utreda och komma med förslag om forskning och utbildning vad avser fysisk fostran och idrott.

I en till regeringsbeslutet fogad promemoria angavs direktiv för utredningen. Regeringsbeslutet finns återgivet i bilaga 1.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade chefen för utbildningsdepartementet samma dag planeringschefen Lars Liljegren som särskild utredare.

Som experter i utredningen förordnades samma dag kanslirådet Kjell Nyman, jordbruksdepartementet, departementssekreterarna Eva Borgström- Qvarlander och Karin Larby, utbildningsdepartementet samt fil. dr Sten Eriksson, ansvarig för dessa frågor på riksidrottsförbundet.

I och med överlämnandet av detta betänkande är mitt uppdrag slutfört.

Stockholm den 13 november 1987

Lars Liljegren

INNEHÅLL

	sid
1. UTGÅNGSPUNKTER OCH SAMMANFATTNING	7
2. VARFÖR SAMHÄLLSSTÖD TILL IDROTT OCH IDROTTSFORSKNING?	15
2.1. Stöd till idrottsforskning - motiv	15
2.2. Idrottsforskningens organisation i "Idrott åt alla"	17
2.3. Riksdagsbeslut våren 1987	19
3. OM FORSKNINGENS ORGANISATION, MEDEL M.M.	23
4. IDROTTSUTBILDNING	27
4.1. SISU - idrottsrörelsens eget studieförbund	27
4.2. Förbundens egen utbildning	27
4.3. RFs rikskurser	28
4.4. Bosön	28
4.5. Övriga folkhögskolor	29
4.6. HLS/GIH	29
4.7. Universitet och högskolor	31
4.8. Antal i utbildning	33
4.9. Önskemål om förbättrad utbildning	33
4.9.1. Höskoleexamen "Idrott 120 poäng"	33
4.9.2. Fritidschefers utbildning	35
4.9.3. Turismsektorn	35
4.10. Frågeställningar och problem	36
4.11. Förslag	40
4.11.1. Enstaka kurser	40
4.11.2. Utvärdering	40
4.11.3. Diskussion om "Idrott 120 poäng"	40
5. IDROTTSFORSKNING	43
5.1. Internationell utblick	43
5.2. Svensk idrottsforskning - omfattning, lokalisering	45
5.3. Önskemål om idrottsforskning	48
5.3.1. RFs syn - koncentration till Stockholm	49
5.3.2. RF om angelägna professorer	50

5.3.3. Behåll tidigare givna resurser!	51
5.3.4. Institutionen för lärarytutbildning vid HLS (GIH)	53
5.4. Stockholmsregionens speciella ledningsproblem	57
5.5. Nytt samarbete mellan KI och HLS/GIH	58
5.6. Idrottsrörelsens egen folkhögskola Bosön	59
5.7. Nya regionala initiativ	60
5.8. Idrottsforskningens svårigheter - sammanfattning	63
5.8.1. Tvärvetenskap "mellan stolarna"	63
5.8.2. Oförstående attityd från forskarsamhället i övrigt	64
5.8.3. Beroendet av personer	65
5.8.4. Medicinsk slagsida	65
5.9. Förslag om idrottsforskning och organisation m.m.	66
5.9.1. Delegationen för idrottens forskning och högre utbildning	66
5.9.2. Ny roll för idrottens forskningsråd	73
5.9.3. Ordinarie professur i idrottspedagogik	76
5.9.4. Institutionen för idrott vid HLS	77
5.9.5. KIs resurser i idrottsforskningens tjänst	78
5.9.6. Idrottsföreträdare i HLS styrelse	81
5.9.7. Nya professurer	81
5.9.8. Av idrottsrörelsen externfinansierad professur?	85
5.9.9. Rullande planering och stegvisa beslut	86
5.9.10. Idrottsrörelsens eget ansvar	87
6. FINANSIERING	91
6.1. Principer	91
6.2. Kostnader	91
6.3. Finansiering	93
SÄRSKILDA YTTRANDE	97
Av experten Sten Eriksson	97
Av experterna Eva Borgström - Qvarlander och Karin Larby	103
BILAGOR	
1. Regeringsbeslut - direktiv för arbetet	104
2. Samtal och överläggningar	107

117. In the year 1871
 118. In the year 1872
 119. In the year 1873
 120. In the year 1874
 121. In the year 1875
 122. In the year 1876
 123. In the year 1877
 124. In the year 1878
 125. In the year 1879
 126. In the year 1880
 127. In the year 1881
 128. In the year 1882
 129. In the year 1883
 130. In the year 1884
 131. In the year 1885
 132. In the year 1886
 133. In the year 1887
 134. In the year 1888
 135. In the year 1889
 136. In the year 1890
 137. In the year 1891
 138. In the year 1892
 139. In the year 1893
 140. In the year 1894
 141. In the year 1895
 142. In the year 1896
 143. In the year 1897
 144. In the year 1898
 145. In the year 1899
 146. In the year 1900

147. In the year 1901
 148. In the year 1902
 149. In the year 1903
 150. In the year 1904
 151. In the year 1905
 152. In the year 1906
 153. In the year 1907
 154. In the year 1908
 155. In the year 1909
 156. In the year 1910

157. In the year 1911
 158. In the year 1912
 159. In the year 1913
 160. In the year 1914
 161. In the year 1915
 162. In the year 1916
 163. In the year 1917
 164. In the year 1918
 165. In the year 1919
 166. In the year 1920

167. In the year 1921
 168. In the year 1922
 169. In the year 1923
 170. In the year 1924
 171. In the year 1925
 172. In the year 1926
 173. In the year 1927
 174. In the year 1928
 175. In the year 1929
 176. In the year 1930

1. UTGÅNGSPUNKTER OCH SAMMANFATTNING

I samband med riksdagens behandling av 1987 års forskningsproposition (prop. 1986/87:80) aktualiserades både i proposition och motioner flera frågor om utbildning och forskning inom idrott och fysisk fostran. Dessa frågor är tämligen nya på den politiska dagordningen. De är också nya för idrottsrörelsen själv. Inga programskrifter med detaljerade beskrivningar av önskemålen finns.

På hösten 1985 uttalade dock riksidrottsmötet "ett behov av en idrottshögskola för högre idrottsledarutbildning och forskning inom för idrotten specifika ämnesområden". Men inte heller inom det område där detta konkreta ställningstagande gjordes fanns vid utredningsarbetets början några preciserade synpunkter på utformning m.m. av denna högskola.

Diskussioner om idrottsforskning har främst pågått bland forskarna själva samt i skilda kommittéer och utskott inom riksidrotten. Varken riksidrottsstyrelse eller andra inom idrottsrörelsen valda organ kan sägas ha någon preciserad uppfattning om hur forskningen skall organiseras i detalj. Utrymmet har varit stort för många och mycket bestämda personliga uppfattningar bland de närmast berörda. Demokratiska beslut i dessa detaljfrågor har ännu inte fattats av riksidrottsstyrelse eller på riksidrottsmöten.

Riksidrottens arbete har främst bestått i att med hjälp av nya resurser få fasta forskningstjänster till stånd. Detta arbete har i vissa avseenden varit framgångsrikt. Vidare har riksidrottsförbundet, enligt min mening, i flera studiematerial på ett förtjänstfullt sätt populariserat idrottsforskningens resultat.

Med dessa förutsättningar har utgångspunkten för mitt arbete varit att försöka finna en lösning som ger klara besked på några punkter, samtidigt som dialogen mellan idrottsrörelsen och samhällets organ kan fortsätta, när det t.ex. gäller utformningen av den högre utbildningen på längre sikt, organisatoriska detaljer och mer långsiktiga val mellan olika ämnesområden för forskning.

Ytterligare tid behövs också för diskussioner med t.ex. olika universitet, högskolor, kommuner, landsting och möjliga intressenter för externfinansiering.

Samtidigt som möjligheterna hålls öppna för skilda lösningar på längre sikt är det angeläget att ge klara besked om var begränsade forskningsresurser skall satsas i

inledningsskedet. Allt för många universitet och högskolor ser för närvarande gärna den egna platsen som tänkbart centrum för "idrottens högskola". Mina förslag i det här avseendet syftar till att skapa bättre klarhet i lokaliseringsfrågan, ge olika orter olika "profiler" i inledningsskedet samt möjlighet för flera orter att senare få en allt tyngre position i det totala systemet för idrottens forskning och högre utbildning.

I dessa regionala avvägningsfrågor bygger förslagen till stor del på idrottsrörelsens egna rekommendationer. Men mina förslag innebär en kraftigare markering av att resurser bör spridas till andra orter än Stockholm.

Tiden för utredningsarbetet har varit extremt kort. Det innebär självfallet att omfattande statistikinsamling m.m. inte har kunnat göras. I enlighet med direktiven har jag dock haft samtal med företrädare för de flesta berörda institutioner. Dessa samtal har självfallet lett till ett antal personliga bedömningar av stämningar och attityder och till förslag som känns rimligt förankrade.

En redovisning av vilka samtal som förts finns i bilaga 2.

En enkät om den nuvarande forskningens och utbildningens omfattning har gjorts. Den redovisas under respektive avsnitt.

Under arbetets gång har företrädare för myndigheter och institutioner frågat om utredarens perspektiv. Svaret är mycket enkelt. Mitt perspektiv är i första hand idrottsrörelsens och idrottsforskarnas. Det var i samtal med dessa företrädare som utredningsarbetet startade. Det var deras problem som ledde till förslag bl.a. i organisationsfrågorna. Arbetet har utförts i den fasta förvisningen om att forskningen och den högre utbildningen inom det här området måste förbättras. Denna insikt måste på några punkter leda till förslag som kanske känns främmande för stora myndigheter med många uppgifter och vars intresse för just det här ämnesområdet av naturliga skäl är begränsat.

Jag har försökt att mycket klart skildra de välkända men sällan dokumenterade konflikter och problem som finns för närvarande. Avsikten med dessa skildringar är inte att förvärpa problemen utan att visa upp att de finns och därefter lämna förslag som leder till en framgångsrik utveckling för detta ämnesområde.

Jag vill i övrigt betona att samtalen inte skall tolkas som en garanti för att olika samtalspartners i alla delar accepterar förslagen. Den nödvändiga helhetsbedömningen tar jag självfallet ansvar för själv.

Samtalen har främst koncentrerat sig till de orter där jag föreslår förändringar. Kanske undrar någon varför han/hon ej deltagit i diskussionen. Svaret är tidsbrist. Någon tröst kan sökas i förhållandet att huvudlinjen i mitt förslag är att tiden för dialog skall utsträckas och former för dialogen skapas.

Mina direktiv konstaterar att "förslagen skall kunna genomföras med oförändrade eller minskade resurser." Samtidigt som jag visar hur detta kan genomföras, hoppas jag att utredningen också visar varför idrottsforskning och högre utbildning inom området bör få ytterligare resurser.

Min förhoppning är att utredningen skall kunna läsas med behållning av ansvariga och intresserade även utanför utbildnings- och forskarsamhällets krets och att den skall bli inledningen till ett konstruktivt samtal mellan intressenterna inom ämnesområdet.

Mina förslag om den högre utbildningen är i sammanfattning:

1. Vissa bestämda enstaka kurser bör snarast startas efter samråd med idrottsrörelsen.

Aktuella områden är bl.a. fortbildning för blivande forskare, fritidschefer, administratörer och instruktörer på hög nivå samt komplettering av utbildningen till fritidsledare och idrottslärare/specialidrottslärare.

2. Nuvarande tämligen yviga kursutbud bör utvärderas tillsammans med tidigare och planerade enstaka kurser.
3. En diskussion om hur högskoleutbildningen "Idrott 120 poäng" kan konstrueras i sina detaljer bör snarast starta.
4. Frågan om en ny högskoleutbildning "Idrott 120 poäng" bör förutsättningslöst prövas.

Mina förslag om idrottsforskning är i sammanfattning följande:

1. Regeringens delegation för idrottens forskning och högre utbildning inrättas snarast inom jordbruksdepartementet.

Delegationens uppgift är att lämna förslag om en mer permanent organisation för idrottens forskning och högre utbildning, starta en dialog med intresserade högskolor, landsting, kommuner, företag m.m. om gemensamma satsningar. Delegationen skall också försöka förankra idrottsforskningen i de olika forskningsråden och inom styrelsen för teknisk utveckling.

I delegationen bör, enligt min mening, ingå företrädare för bl.a. regeringskansli, idrottsrörelse, landstingsförbundet, kommunförbundet, UHÄ och forskningsrådsnämnden.

2. Anslagen till idrottens eget forskningsråd avskaffas i princip från och med den 1 juli 1988.

Min principiella uppfattning är den att idrottsforskningen på sikt tjänar på att inlemmas i den ordinarie forskningsrådsorganisationen. RF har självfallet möjlighet att i framtiden externfinansiera forskning och använda sitt forskningsråd som referensgrupp i forskningspolitiska frågor. En förutsättning för denna syn är att idrottsrörelsen får stor frihet att själv använda det totala statsanslaget efter egna bedömningar.

Rådet kan även bli referensgrupp till delegationen tillsammans med ett särskilt "idrottsråd" med representanter bl.a. från instruktörerna.

3. Den extra tjänsten som professor i idrottspedagogik (Lars-Magnus Engström) förändras till en ordinarie professur vid institutionen för idrott vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS/GIH). Därigenom garanteras tjänstens framtid.
4. En särskild institution för idrott inrättas vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS/GIH).
5. Karolinska institutets (KI) resurser ställs på ett bättre sätt till idrottsforskningens förfogande genom bl.a. följande åtgärder:
 - A. 1 miljon kronor per år avräknas från KIs ordinarie statsanslag och utnyttjas för finansieringen av övrig idrottsforskning. Summan motsvarar storleken av de resurser

som KIs ledning har undandragit idrottsforskningen genom förändring av tjänster m.m. (professor Sten Grillner) , enligt min mening i strid med riksdagens beslut och utbildningsministerns intentioner.

- B. Regeringen föreskriver att de två återstående professorerna vid KI, fysiologiska institutionen III, lokaliserad vid GIH, fortsättningsvis skall vara knutna till verksamhet vid HLS/GIH.
- C. Under anslaget Medicinska fakulteterna uppförs en särskild anslagspost för HLS/GIH, som upptar totalkostnaderna för fysiologiska institutionen III. Därmed garanteras att nuvarande resurser avsedda för idrottsforskning också i fortsättningen kan användas för detta ändamål.
- D. Regeringen bör också föreskriva att styrelsen för HLS bör ha ett avgörande inflytande över dessa tjänster (tillsättningar m.m.)
6. Jag föreslår mot bakgrund av HLS ökade tyngd i den framtida organisationen för forskning och högre utbildning inom idrottsområdet att regeringen snarast utser en företrädare för idrottsrörelsen i HLS styrelse.

Med tanke på att ett konstruktivt samarbete mellan HLS/GIH och Bosön är en förutsättning för framgång inom det här området bör styrelserepresentanten också vara ledamot av Bosöstyrelsen.

7. Följande nya professorer föreslås:

- A. Idrottshistoria vid universitetet i Stockholm med tjänstgöringsskyldighet bl.a. vid HLS/GIH och överenskommelse om undervisning också vid Bosön.
- B. Idrottspedagogik vid Umeå universitet.
- C. Skadeförebyggande idrottsmedicin vid Hälsouniversitetet i Linköping.
- D. Idrottsmedicin vid universitetet i Umeå.

Jag föreslår också att riksidsrottsstyrelsen allvarligt överväger en externfinansierad professur med bred idrottsanknytning vid institutionen för idrott vid HLS/GIH. Också med denna professor bör överenskommerelser göras om tjänstgöring på Bosön.

8. Rullande planering och stegvisa beslut.

Vid nästa beslutstillfälle är det angeläget att ta ställning till om nya professorer skall föreslås och/eller om en satsning bör ske på ytterligare kringresurser till de redan etablerade. Det är också aktuellt att ta ställning till vilka nya orter som på något sätt bör få en organisatorisk anknytning till det systemet.

9. Idrottsrörelsen själv har ett stort ansvar för att frågorna om idrottsforskning och högre utbildning förankras i samhället. Det kan ske t.ex. genom kontakter med landstingen, egen externfinansiering av forskning, konferenser och forskarstipendier.

10. Jag beräknar att mina förslag kostar 3,3 miljoner kronor budgetåret 1988/89.

Enligt direktiven skall alla utgiftsökningar finansieras.

Mina förslag finansieras på följande sätt:

<u>Kostnader</u>	<u>milj.kr</u>	<u>Finansiering</u>	<u>milj.kr</u>
1. Fyra professorer (fr.o.m. 1 januari 1989)	1,1	Resurser från KI Forskningsschablon	1,0 0,1
2. Delegationen	1,0	Jo/IFRs projekt	1,0
3. Utvärdering	0,2	Forskningsschablon	0,2
4. Enstaka kurser	0,4	LIE-anslaget, U	0,4
5. Studiemedel	0,6	Ordinarie anslag	0,6
<u>Summa:</u>	<u>3,3</u>		<u>3,3</u>

Forskningsschablonen är en uppräkning med 10 procent på nuvarande anslag till idrottsforskningen. Det motsvarar vad vissa prioriterade områden fick i forskningspropositionen våren 1987.

Jo/IFRs projekt betyder att finansieringen sker över jordbruksdepartementets huvudtitel genom att tidigare anslag till idrottens forskningsråd används för nya ändamål.

Det s.k. LIE-anslaget finansierar idag lokala linjer och enstaka kurser inom högskolan.

2. VARFÖR SAMHÄLLSSTÖD TILL IDROTT OCH IDROTTSFORSKNING?

I den s.k. idrottsutredningen drogs principerna upp för samhällets stöd till idrotten (Idrott åt alla, SOU 1969:29). Utredningen definierade idrott på detta sätt:

"Alla de tävlingsmässiga och andra fysiska aktiviteter, som människor utför för att uppnå ett visst resultat eller få motion och fysiskt aktiv rekreation."

Om motiven för samhällsstödet skrev utredningen:

"Utredningen anser att idrotten har en växande uppgift i det moderna samhället. Fritiden ökar. De minskade fysiska påfrestningarna i den dagliga tillvaron måste kompenseras genom motion och rekreation. Idrott är en lämplig form för detta. Samhället bör därför ge idrotten ett kraftigt ökat ekonomiskt stöd. Motiven för detta är idrottens betydelse i den förebyggande hälsovården, som en lämplig fritidssysselsättning och som en allmänt omfattad ungdomsverksamhet."

Samhällsstödet till idrotten har sedan utvecklats under bred politisk enighet.

2.1. Stöd till idrottsforskning - motiv

Idrottsutredningen behandlade också samhällets stöd till idrottsforskning. Man anförde en mängd motiv för samhällssatsningar inom detta område.

I grunden handlade det om samma motiv som ansågs vara avgörande för samhällets satsningar på idrotten totalt sett.

Idrottsrörelsen är landets största folkrörelse. Hur denna folkrörelse och denna folkrörelsens olika aktiviteter och medlemmar utvecklas är självfallet en fråga av stor samhällelig betydelse.

Näst skolan och hemmet är idrotten landets viktigaste uppfostringsmiljö. Ungefär hälften av 15-åriga flickor och nästan 70 procent av pojkarna i samma ålder är med i en idrottsförening. Kunniga ledare är därmed ett starkt samhällsintresse.

Avancerad forskning är en nödvändig förutsättning för utveckling både av bredd- och elitidrotten.

Några konkreta exempel på vad modern forskning har betytt för idrottsrörelsens diskussioner och olika vägval är dessa:

1. Historisk forskning om idrottens väg till folkrörelse har lett till en intressant diskussion under de senaste åren om hur idrottsrörelsen skall kunna behålla och utveckla sin folkrörelseprofil. Detta ämnesområde är ett stort inslag i idrottsrörelsens debatt om den s.k. översynsutredningen som kommer att diskuteras på riksidrottsmötet den sista helgen i november 1987.

Sveriges ställning som en i förhållande till folkmängden relativt framstående idrottsnation, både när det gäller elit och bredd, kan till delar förklaras av idrottens folkrörelsekaraktär. Att bevara denna karaktär är enligt min mening ett starkt intresse både för samhälle och idrottsrörelse.

2. Forskning inom det pedagogiska och medicinska området har haft stor betydelse för idrottsrörelsens syn på barn- och ungdomsidrotten. I takt med att nya forskningsresultat om ungdomars utveckling har presenterats, har idrottsrörelsens syn förändrats mot mer lekbetonad träning i unga år, tveksamhet mot tidigt val av en specialidrott m.m. I programskriften "Idrott 80" uttrycks den "nya synen" på detta sätt:

"Barn- och ungdomsverksamhet måste karaktäriseras av ett rikt aktivitetsutbud. Det måste finnas många alternativ och alltför tidig specialisering måste undvikas."

Denna markering har sin grund i forskningsresultat som visar att unga människor utvecklas i olika takt, och att därför sent utvecklade kan nå stor framgång senare, om de stimuleras att vara kvar i föreningsaktiviteten.

Denna "nya syn" ligger väl i linje med skolans diskussion om idrottsämnet och idrottens ställning i skolan.

3. Pedagogisk forskning om det s.k. svenska tennisundret visar att lekbetonad träning, aktivitet i fler idrotter upp till ca 14 års ålder, utveckling i egen takt, stöd men inte krav från föräldrarna och tränare som engagerat sig i människan, inte endast i spelet, har gett större framgång än tidig elitsatsning, tidig specialisering och s.k. undergörande träning.

Pedagogisk forskning har också medverkat till att kunskapen nu är betydligt större om varför unga människor lämnar idrotten.

4. Medicinsk forskning har lett till att rehabilitering av skadade snabbas upp och att skador förebyggs. Erfarenheter från idrotten har kunnat användas också inom den allmänna sjukvården. Resurser har sparats.
5. Tillämpad forskning inom biomekaniken leder till kraftiga prestationsförbättringar. Ämnesområdet behandlar bl.a. önskvärda kastvinklar och upphoppsvinklar i skilda sporter. Biomekaniken medverkar också till att förebygga skador.

2.2. Idrottsforskningens organisation i "Idrott åt alla"

Idrottsutredningens förslag till organisation av idrottsforskningen är intressant mot bakgrund av dagens diskussion.

Man avfärdade alternativet att ett speciellt forskningsråd för idrott skulle skapas. Istället föreslog man en uppbyggnad av nämnden för idrottsforskning, nära knuten till det medicinska forskningsrådet. Motiven för detta beskrevs på följande sätt:

"Det är önskvärt att denna forskningsorganisation på ett smidigt sätt kan utnyttja forskningsrön från andra områden samtidigt som andra forskningsdiscipliner kan använda de resultat som framkommer inom idrottsforskningen. Forskningsorganet måste alltså ha möjlighet till överblick över den forskning av betydelse för idrotten som pågår på skilda håll."

Vidare skrev utredningen:

"Med tanke på de omfattande uppgifter som de nuvarande forskningsråden har är det emellertid enligt utredningens uppfattning inte motiverat att inrätta ett särskilt forskningsråd för den trots allt begränsade forskningsverksamhet som är avsedd att bedrivas på idrottens område. Mot detta talar också att idrottsforskningen med nödvändighet måste omspänna flera forskningsdiscipliner medan de nuvarande forskningsrådets verksamhet avser ett bestämt område."

Utredningen ansåg att idrottsforskningen hade de flesta beröringspunkterna med det medicinska forskningsrådet. Därför föreslog utredningen att nämnden för

idrottsforskning skulle knytas till det medicinska forskningsrådet men ges en sådan sammansättning att också andra forskningsområden än det medicinska, som var av betydelse för idrotten, skulle bli företrädade.

Utredningen föreslog att nämnden skulle bestå av sju ledamöter, varav tre forskare utsedda av respektive de medicinska och samhällsvetenskapliga forskningsråden samt av styrelsen för teknisk utveckling, tre företrädare för idrottsrörelsen utsedda av RF samt en för kommunerna utsedd av kommunförbundet. Nämnden skulle inom sig utse ordförande och vice ordförande. Minst en av dessa borde företräda idrottsrörelsen, ansåg utredningen.

Nämndens arbetsuppgifter skulle vara:

1. att besluta om användningen av de medel som ställs till nämndens förfogande.
2. att hos medicinska forskningsrådet, samhällsvetenskapliga forskningsrådet samt hos styrelsen för teknisk utveckling föreslå åtgärder ägnade att främja och initiera idrottsforskning inom ramen för de deltagande organens verksamhet.
3. att besvara remisser från forskningsråd och STU rörande anslag till idrottsforskning m.m.
4. att lägga fram förslag till forskning inom idrottsområdet, samordna och nyttiggöra denna forskning.
5. att följa den internationella utvecklingen inom området.
6. att fördela särskilda medel till idrottsforskning.

Flertalet remissinstanser var positiva till förslaget.

Några remissinstanser var dock tveksamma. Bl.a. ansåg landstingsförbundet att företrädare för sjukvårdshuvudmännen borde ingå i nämnden.

Statens medicinska forskningsråd avvisade tanken att en till rådet knuten nämnd skulle förfoga över egna anslag, eftersom detta skulle strida mot den instruktion som gällde och som stadgade att alla beslut i anslagsfrågor skulle fattas av rådet.

Den föreslagna nämnden inrättades aldrig. Idrottens forskningsråd (IFR) inrättades istället av riksidsrottsförbundet. Medel ställdes till förfogande genom jordbruksdepartementets anslag Stöd till idrotten. RF utsåg själv ledamöter. Därmed försvann den formella och organisatoriska kopplingen till forskningsråd med stora resurser. Det fanns en stark vilja hos vissa företrädare inom idrottsrörelsen att också låta fördelningen av forskningsmedel ha denna från staten skilda lösning.

En central fråga i dagens diskussion är vad denna organisatoriska lösning innebär för de andra forskningsrådets vilja att satsa pengar på idrottsforskning.

Har idrottens forskningsråd garanterat vissa summor till idrottsforskning? Eller har existensen av detta råd inneburit att andra forskningsråd och olika samhällsorgan inom forskningsområdet låtit bli att intressera sig för detta ämnesområde i tron att idrottens forskningsråd har svarat för nödvändiga satsningar?

Som jag senare skall visa har forskningsråden under utbildningsdepartementet med relativt goda resurser endast anvisat utomordentligt små belopp till idrottsforskning.

2.3. Riksdagsbeslut våren 1987

I proposition 1986/87:80 om forskning anförde utbildningsministern följande:

"Behovet är stort av forskning om olika idrottsmedicinska frågor. Resurserna för detta slag av forskning består i första hand av de aktuella tjänsterna vid KI. En professur i idrottsmedicin, bekostad med donationsmedel, finns dessutom vid institutet. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag att ge UHÄ i uppdrag att utreda bl.a. hur organisationen av verksamheten bör utformas för att resurserna skall kunna hållas samman och på bästa sätt kunna tillgodose idrottens och idrottslärarutbildningens behov."

Under vårriksdagen 1987 togs frågorna om idrottens behov av forskning och högre utbildning upp i sex motioner.

Motionerna 1986/87:Ub 536 (c) och 1986/87: Ub 624 (fp) föreslog att förutsättningarna för inrättandet av en idrottshögskola borde utredas.

I motionen 1986/87: 604 (s) föreslogs att utbildning av idrottsledare m.m. förläggas till Linköping.

I motionerna 1986/87: Ub 42 (m, fp), 1986/87: Ub 44 (s) och 1986/87: Ub 81 (c) önskades att ett tvärvetenskapligt institut för idrotten (idrottshögskola) blir förlagt till högskolan i Falun- Borlänge.

Utbildningsutskottet anförde följande med anledning av propositionen och de lämnade motionerna (UbU 1986/87: 26):

"HLS (Högskolan för lärarutbildning i Stockholm) har till främsta uppgift att stödja den praktisk-pedagogiska utbildningen i olika lärarutbildningar. Förutvarande gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm är sedan tio år tillbaka en institution inom HLS. Utskottet har förståelse för att det kan vara svårt att inom en institution för lärarutbildning bereda erforderligt utrymme åt utveckling och forskning i vad gäller idrottens många och olika basämnen och den informations- och kunskapsspridning som är av intresse för bl.a. idrottsrörelsen. Frågan om en självständig högskoleenhet för fysisk fostran och idrott bör därför skyndsamt prövas av regeringen."

Det finns anledning att också konstatera att proposition 1986/87:80 innebar en markerad satsning på forskning och utveckling. Resursförstärkningarna innebar en ökning utöver sedvanlig pris- och lönekomensation med ca 500 miljoner kronor under treårsperioden 1987/88 - 1989/90. De samlade statliga anslagen till FoU uppgår under budgetåret 1986/87 till 11.300 miljoner kronor.

Huvuddelen av förstärkningarna riktades till högskolan, dels i form av en generell förstärkning, dels genom särskilda insatser inom vissa prioriterade områden.

De generella åtgärderna innefattade framför allt en satsning på den unga generationen forskare med inrättandet av ett betydande antal doktorandtjänster samt en höjning av nivån på utbildningsbidragen. Över 200 forskarassistenttjänster inrättades också.

67 nya professurer föreslogs tillkomma under treårsperioden, varav 40 inom det konstnärliga och kulturvetenskapliga området, ett av de s.k. prioriterade områdena.

De totala resurstillskotten redovisas i nedanstående tabell.

Reformbelopp	Budgetår, milj.kr. i ökning		
	87/88	88/89	89/90
<u>Generella högskoleförstärkningar</u>			
-forskarutbildning, studiefinansiering	30	13	14
-basresurser bl.a. forskarass. tjänster	69	23	29
-grundförstärkning av forskningsråden	25	5	13
-nya professurer	7	4	4
<u>Insatsområden</u>			
-kulturvetenskaper	10	5	5
-miljö, inre och yttre	33	4	0
-bioteknik	62*	0	0
-informationsteknologi	28	23	21
<u>Övrigt</u>			
-internationellt samarbete m.m	51	18	4
Totalt	315	95	90

*Av beloppet avser ca 22 Mkr per år en kostnad av engångskaraktär (nybyggnation).

Med undantag av de ovanstående diskussionerna om organisationen av tjänsterna vid KI förekom inga förslag om idrottsforskning. Detta har flera orsaker:

1. Samhällets satsningar på speciell idrottsforskning sker genom anslaget Stöd till idrotten inom jordbruksdepartementets huvudtitel. I detta anslag finns medel för idrottens forskningsråd. Stödet till IFR är budgetåret 1987/88 3,1 miljoner kronor. Därav är 0,8 miljoner kronor fasta kostnader (bl.a. anställda och lokaler) och 2,3 miljoner kronor stöd till forskningsprojekt.
2. Genom den organisatoriska form som nu finns med idrottens forskningsråd knutet till idrottsrörelsen och inte till det traditionella forskarsamhället finns begränsade möjligheter för "speciell idrottsforskning" inom t.ex. medicinska och humanistiska ämnen att göra sig gällande i förberedelsearbetet för en forskningspolitisk proposition. Inget statligt organ har ansvar för anslagsäskanden, påverkan inför propositionsarbetet m.m. inom området idrottsforskning.
3. Idrottens egen påverkan var minst sagt begränsad i förberedelsearbetet. En avgörande orsak är självfallet att riksidrottsstyrelsen inte har fattat några konkreta beslut om den önskvärda utvecklingen av forskningens organisation och innehåll. Utan en inom

idrottsrörelsen väl förankrad syn på forskning och utveckling är självfallet möjligheterna begränsade att kraftfullt påverka statsmakterna. En folkrörelses politiska framgång bygger till stor del på att medlemmarna mobiliseras omkring speciella önskemål.

4. Kunskapen om idrotten och idrottens villkor, inkl. de forskningspolitiska frågorna, är begränsad inom myndigheter och kanslihus. Av tradition sker de flesta kontakterna mellan idrottsrörelsen och jordbruksdepartementet. Forskningspolitiska propositionens huvuddelar förbereddes i utbildningsdepartement och statsrådsberedning.

Det förekommer ingen naturlig dialog i dessa frågor mellan idrottsrörelsen och de för sakfrågan ansvariga handläggarna i myndigheter och kanslihus. De statliga myndigheternas påverkan är stark vid t.ex. förberedelser för propositionsarbete. Ingen statlig myndighet gör sig till tolk för idrottsrörelsens behov i detta sammanhang.

I detta ligger ingen negativ värdering, bara ett konstaterande av att idrottsrörelsens självständighet, även i forskningspolitiska frågor, också har en baksida.

Med denna korta redogörelse vill jag visa:

1. Det råder bred partipolitisk enighet om samhällssatsningar på idrott och idrottsforskning.
2. Idrottsforskningens eventuella behov av ökade resurser uppmärksammades inte alls i samband med vårens kraftiga satsningar på övrig forskning. De områden som inte fick ökade anslag i propositionen fick besked om motiven för detta.
3. Riksdagen beslutade om en utredning om en självständig idrottshögskola.
4. En dragkamp mellan regioner och kommuner har startat om olika delar av den s.k. självständiga högskola som bl.a. 1985 års riksidrottsmöte aktualiserade.

3. OM FORSKNINGENS ORGANISATION, MEDEL M.M.

Institutionen är basen för all forskning.

Institutionerna vid universitet och högskolor, och instituten utanför högskolan, samverkar med ett stort antal intressenter; företag, sektorsmyndigheter, organisationer och enskilda.

De statliga anslagen till forskning och utveckling fördelas enligt nedanstående tabell.

FoU-anslagens fördelning på ändamål 1986/87

Ändamål	Milj.kr 1986/87	Procent 1986/87
Allmän vetenskaplig utveckling	4894	43,1
Försvar	2944	25,9
Energi- och vattenförsörjning	699	6,2
Industriell verksamhet	651	5,7
Rymdverksamhet	324	2,9
Transport och telekommunikationer	427	3,8
Arbetsmiljö, personalskydd	290	2,5
Off. förvaltning, samhällsservice	225	2,0
Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske	290	2,5
Boendemiljö, samhällsplanering	157	1,4
Fysisk miljö, naturvård	184	1,6
Hälso- och sjukvård	79	0,7
Socialvård, social miljö, trygghet	46	0,4
Undervisning	64	0,6
Utforskning av jordens atmosfär	34	0,3
Kultur, massmedia, fritid	42	0,4
Samtliga ändamål	11 350	100,0

Forskningsanslagens fördelning på vetenskapsområden framgår av denna tabell.

Fördelning av forskningsanslag på vetenskapsområden

Vetenskapsområden	Milj. kr 1986/87
Naturvetenskap	1019
Teknisk vetenskap	808
Medicinsk vetenskap	1703
Lantbruks- och veterinärvetenskap	399
Samhällsvetenskap	395
Humanistisk vetenskap	280
Övrigt - ej fördelat	290

Den s.k. grundforskningen bedrivs till ca 90 procent vid högskolan. Den finansieras huvudsakligen genom basanslag till fakulteterna och anslag via forskningsråden.

Sektorsforskningen, som huvudsakligen är tillämpningsinriktad och områdesorienterad, finansieras via anslag från myndigheter, forskningsfonder och näringsliv.

Det är rimligt att beskriva ininstitutionen som en organisation dels med eget programansvar för viss forskning, dels med uppdragsforskning, finansierad av olika sektorsmyndigheter, fonder och näringsliv. Också idrottsrörelsen, t.ex. enskilda specialförbund, har kunnat få viss uppdragsforskning utförd vid olika institutioner.

Den externt finansierade verksamheten inom högskolan svarar inom vissa fakulteter och högskoleenheter för mer än hälften av verksamheten.

Av de totala FoU- anslagen på 11 350 miljoner kronor anslogs 4 894 miljoner kronor (43,1 procent) för allmän vetenskaplig utveckling. Huvuddelen härav avsåg s.k. fakultets- och rådsmedel.

Resurserna fördelas på detta sätt mellan fakulteter och olika forskningsråd budgetåret 1987/88.

Medel för forskning och forskarutbildning fördelade på fakulteter

Ändamål	Milj.kr.
Humanistiska fakulteterna	226
Teologiska fakulteterna	19
Juridiska fakulteterna	21
Samhällsvetenskapliga fakulteterna	264
Medicinska fakulteterna	541
Odontologiska fakulteterna	60
Farmaceutiska fakulteten	20
Matematisk- naturvetenskapliga fakulteten	529
Tekniska fakulteterna	520
Temaorienterad forskning	23
Gemensamt	48
Summa	2270

Medel för övrig forskning under utbildningsdepartementets huvudtitel

Ändamål	Milj.kr.
Forskningsrådsnämnden	49
Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet	103
Medicinska forskningsrådet	220
Naturvetenskapliga forskningsrådet m.m.	326
Övrigt forskningsstöd	
- europeisk forskningssamverkan	213
- forskningsinstitut m.m.	68
- kungl. biblioteket m.m.	64
Summa	1043

4. IDROTTSUTBILDNING

Idrottsrörelsens egen utbildning är utomordentligt omfattande. Detta undanskymda folkuniversitet räknade 1968 in 23. 000 kursdeltagare, i första hand deltagare på veckoslutskurser. Fem år senare hade antalet deltagare fördubblats (45.000). År 1978 fördubblades siffran igen. 90.000 idrottsledare deltog. 1983 hade ytterligare en femårsperiod gått, och därmed kom en ny fördubbling. 180.000 deltagare var med i kursverksamheten det året.

4.1. SISU - idrottsrörelsens eget studieförbund

Den svenska idrottsrörelsen har bildat ett eget studieförbund, SISU (Svenska idrottsrörelsens studieförbund), som är i verksamhet från och med den 1 juli 1986. Genom studieförbundet tillförsäkrade sig idrottsrörelsens samma möjligheter till en bred basutbildning, företrädesvis i studiecirkelform, som övriga folkrörelser. Studiecirkeln ger möjlighet till en god utbildning på hemorten, föreningsgemenskap och pedagogiska fördelar.

Studiecirkeln diskussioner kommer direkt in i föreningsarbetet.

4.2. Förbundens egen utbildning

Studiecirkeln blir det första steget i idrottsrörelsens egen utbildning.

Det andra steget innebär några veckoslutskurser i specialförbundens regi. I detta steg finns ofta två utbildningar, instruktörskurs 1 och 2. Vardera kursen brukar omfatta två dagar under ett veckoslut.

Det tredje steget omfattar inom många specialförbund påbyggnadskurs på en till två veckor ovanpå de båda instruktörskurserna.

Vissa specialförbund har under senare år utvecklat ett fjärde steg, en särskild högre tränarutbildning med mer kvalificerat innehåll som bearbetas under längre tid. Denna utbildning, som har arrangerats av bl.a. friidrotts-, golf-, ishockey- och handbollförbunden, organiseras i samverkan med GIH och Bosön och ger även högskolepoäng.

Administrativa kurser inom specialförbunden är mer sällsynta.

4.3. RFs rikskurser

Idrottsrörelsens centrala ledarkurser, s.k. rikskurser, med RF-kansliet som arrangör kan också nämnas. Kurserna pågår under ett veckoslut eller en vecka och vänder sig till förtroendevalda och anställda inom t.ex. distriktsförbund och specialförbund. Kurserna behandlar allmänna idrottsliga frågor och har inte knytning till någon speciell idrottsgren.

Finansieringen av idrottsrörelsens egen utbildning skiljer sig i princip inte från övriga folkrörelser. Kommunala ledarutbildningsbidrag täcker en del av kostnaden för kursverksamheten. Studiecirkelverksamheten inom SISU får statsbidrag på samma villkor som andra studieförbund. Idrottens olika organisationer tar också ett självfinansieringsansvar för denna utbildning.

4.4. Bosön

RF köpte 1938 Bosöns herrgård av affärsmannen Paul Urban Bergström (PUBs grundare). Samma år inköptes också markområdet av Lidingö kommun. Det blev starten för RFs satsningar. Bosön utvecklades snart till ett centrum för idrottsrörelsens kortkurser och träningsläger. Innan den regionala och lokala ledarutbildningen utvecklades bestod svensk idrottsledarutbildning i huvudsak av centralt arrangerade kurser på Bosön.

Under åren har Bosön utvecklats till ett centrum för RFs och SFs högre ledarutbildning.

1961 blev Bosön folkhögskola, som en filial till Lillsved, Svenska Gymnastikförbundets skola på Värmdö öster om Stockholm. 1978 fastställdes Bosöns ställning som helt självständig idrottsfolkhögskola.

Folkhögskolekurser startade redan 1948. Sedan 1961 har Bosön fungerat som idrottsfolkhögskola. Skolan har också sedan 1970-talets början erbjudit en yrkesinriktad fritidsledarutbildning med idrottsprofil, samtidigt som anläggningen fungerat som idrottsinstitut för kortkurser och centrum för träningsutveckling.

Den nya idrottshallen blev klar 1983. Den innebar en kraftig förbättring av Bosöns ställning som tränings- och utvecklingscentrum.

För närvarande finns följande kurser på Bosön:

1. Folkhögskolans idrottslinje - allmän kurs.

Ett- eller tvåårig beroende på förkunskaper. Folkrörelsen sätter sin egen profil på utbildningen, precis så som sker vid andra folkhögskolor. Kursen ger allmän högskolebehörighet (motsvarande gymnasiekompetens)

2. Yrkesinriktad idrotts- och fritidsledarutbildning motsvarande 80 poäng.

Tvåårig kurs i normalfallet. Men också en treårig variant med långsam studietakt finns för ledare/elitidrottare.

3. Kortkursverksamhet

Nästan en tredjedel av folkhögskolans verksamhet utgörs av korta kurser, mellan 100 och 150 per läsår. Skolan arrangerar dessutom konferenser, paneldebatter, symposier m.m.

Från och med 1984/85 genomförs i samverkan med HLS s.k. högre tränarutbildning med sammanlagd kurstid om åtta veckor utstpridda över ett läsår.

4.5. Övriga folkhögskolor

Fritidsledarutbildningen vid olika folkhögskolor skiljer sig av naturliga skäl. Skolornas olika huvudmän har profilerat utbildningen i enlighet med sin egen verksamhet. Idrott och idrottsmetodik förekommer på ett 30-tal folkhögskolor.

Den för idrottsrörelsens del mest kvalificerade idrottsledarutbildningen på folkhögskola är utan tvekan den som förekommer på Bosön och Lillsved, Svenska gymnastikförbundets egen skola på Värmdö öster om Stockholm.

Men ytterligare några folkhögskolor bedriver idrottsinriktad fritidsledarutbildning.

4.6. HLS/GIH

Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH, inrättades 1813. Skolan kallades före 1967 Gymnastiska Centralinstitutet, GCI.

Under tidiga år var GCI uppdelat i tre avdelningar: en medicinsk, en pedagogisk och en militär institution. På 1930-talet avskiljdes den militära instruktörskursen, medan den medicinska sjukgymnastikkursen fanns kvar vid GCI fram till 1959, då den förlades till Karolinska institutet.

1966 beslutades att en ny utbildningsanstalt skulle förläggas till Örebro. Vid samma tidpunkt startades en utbildning till specialidrottslärare vid sidan av idrottslärarutbildningen. Den nya utbildningen, som inte tillföll Örebro, var avsedd att täcka idrottsrörelsens behov av kvalificerade instruktörer och administratörer. Utbildningen omfattar bl.a. specialutbildning i olika idrottsgrenar. Eleverna antas efter rekommendationer från respektive specialförbund. Utbildningen ger samma behörighet som idrottslärarutbildningen.

Vid högskolereformen 1977 inordnades GIH i Stockholm under Högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS) som en särskild institution för idrottslärarutbildning vid HLS.

Den fysiologiska institution som fanns organisatoriskt knuten till GIH inordnades i den medicinska fakulteten vid Karolinska institutet (KI).

Antalet intagna förstaårsstuderande var 1987/88 följande:

Vid idrottslärarlinjen i Stockholm: 24 elever

Vid specialidrottslärarlinjen i Stockholm: 45 elever

Vid idrottslärarlinjen i Örebro: 60

I Stockholm bedrivs grundutbildning, viss fortbildning samt begränsat utvecklings- och forskningsarbete (se vidare nästa avsnitt).

1. Grundutbildning - idrottslärarutbildning/specialidrottslärarutbildning

Idrottslärarutbildningen är från och med läsåret 1986/87 en treårig yrkesutbildning för lärare på grundskolans alla stadier och på gymnasieskolan. Utbildningen omfattar ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk lärarutbildning.

Specialidrottslärarutbildningen ger kompetens som lärare i samma befattningar som idrottslärarutbildningens elever får. Den syftar dessutom till verksamhet som

instruktör, administratör och tränare inom idrottsrörelsen samt administratör och konsulent med idrottslig verksamhet i kommuner, landsting och företag.

Kurserna i specialidrott genomförs fortlöpande under hela utbildningstiden med huvuddelen förlagd till utbildningens sista läsår.

2. Fortbildning

Personalutbildning för skolpersonal har genomförts för idrottslärare, klasslärare och förskollärare.

3. Enstaka kurser

Sedan högskolereformen 1977 har medel tilldelats för att ge ett mycket begränsat antal enstaka kurser omfattande 5 - 20 poäng.

De humanbiologiska kurserna genomförs i samverkan med Institutionen för fysiologi III vid KI (före 1977 organiserad inom GIH och nu lokaliserad vid GIH-området).

De idrottspedagogiska kurserna genomförs i samverkan med Institutionen för pedagogik vid Högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

4.7. Universitet och högskolor

Inom utredningens ram har en enkät gjorts beträffande universitetens och högskolornas satsning på utbildning och forskning om idrottsfrågor. Nedanstående beskrivning utgör en kort sammanfattning av enkätsvaren.

Grunden för universitetens och högskolornas möjligheter att anordna enstaka kurser är det statliga anslaget till lokala och individuella linjer och enstaka kurser, det s.k. LIE-anslaget. Anslaget är 421 miljoner kronor budgetåret 1987/88.

Vid högskolan i **Halmstad** anordnas sedan 1978 högskoleutbildning med inriktning mot idrott. 1984 omvandlades denna till en s.k. lokal linje omfattande 80 poäng. Från och med 1986 utökades denna till 100 poäng (fem terminer).

Eleverna genomför den sista terminen ett självständigt utrednings- eller mindre forskningsarbete, vilket skall kunna ge tillträde till forskarutbildning i pedagogik.

Till linjen tas varje år in 30 elever av drygt 1 500 sökande.

Vid **universitetet i Stockholm** har kurser i idrottspedagogik arrangerats vid den pedagogiska institutionen sedan 1964. Bl.a. har en speciell idrottspedagogisk grundkurs getts och från den har ett flertal studerande gått till påbyggnadskurs och ytterligare några till fördjupningskurs.

Vid **universitetet i Linköping** anordnas en delvis integrerad utbildning för läkare, arbetsterapeuter, sjukgymnaster och laboratorieassistenter. Undervisning i idrottsmedicin har en naturlig plats.

I Linköping har också sedan många år arrangerats en fempoängs kurs i idrottsmedicin med föreläsningar och praktiska demonstrationer. Kursdeltagare har varit idrottstränare och ledare, sjukgymnaster, sjuksköterskor och medicinstudenter.

Vid **universitetet i Göteborg** anordnas varje läsår vid institutionen för pedagogik en idrottspedagogisk grundkurs om 20 poäng. En fortsättningskurs omfattande 21 - 40 poäng arrangeras vart tredje år av samma institution.

Ortopedisk- kirurgiska institutionen II ger vid behov kurs i idrottsmedicin (10 poäng) och i idrottsskador (10 poäng).

Vid **högskolan i Karlstad** ges sedan några år tillbaka enstaka kurser i aktivt hälsoarbete/förebyggande hälsovård. Områden som behandlas är bl.a. hälsopedagogik, hälsoplanering och samhällsmedicin. Kurser i idrottspedagogik har arrangerats.

Vid **universitetet i Umeå** startades 1977 en kurs i idrottspedagogik som omfattade 20 poäng. Kursen har nu byggts ut till en utbildningslinje om 100 poäng. Den inriktning som finns har en i huvudsak administrativ och pedagogisk inriktning och mynnar ut i en idrottspedagogexamen. De studerande får behörighet för forskarutbildning i pedagogik.

För närvarande pågår arbete för att utöka valmöjligheterna för de studerande till att även omfatta bl.a. medicinska och idrottsinstruktörsinslag.

Vid högskolan i Örebro har kurser i idrottspedagogik organiserats.

4.8. Antal i utbildning

Deltagarna i forskarutbildning med idrottslig anknytning kan för närvarande beräknas till ca 100 personer.

Antalet deltagare i utbildning med idrottsprofil (idrottslärlarlinjen, Bosön, lokala linjer, enstaka kurser och fritidsledarutbildningar m.m.) kan beräknas till ca 2 000 personer per år.

IRFs och SFs centrala kurser beräknas ca 5 000 personer förtroendevalda och anställda delta varje år.

Antalet anställda inom idrottsrörelsen beräknas till ca 5. 000 personer.

4.9. Önskemål om förbättrad utbildning

Önskemål om en förbättrad högre utbildning inom idrotts- och fritidsområdet har framförts bl.a. av Sveriges riksidsrottsförbund och Föreningen Sveriges fritidschefer (FSF).

4.9.1. Högskoleexamen "Idrott 120 poäng"

I ett yttrande till jordbruksdepartementet (1987-09-25) skriver RF så här:

"RF:s principiella ställningstagande kan sammanfattas i följande punkter:

- GIH, Stockholm ombildas till självständig idrottshögskola (Sveriges Idrottshögskola) med egna forskningsresurser, delvis ny institutionsuppbyggnad och utökad samverkan med Bosöns idrottsinstitut.
- Högskoleexamen "Idrott" (120 poäng) skapas som grund bl.a. för forskarutbildning i ämnet idrott.

- Utökad samverkan med universitet/högskolor - med för idrottsrörelsens lämpad profil - bl.a. beträffande ovan nämnda examen.
- Utveckling av idrottsforskning genom bl.a. nya professurer samt resurser på mellannivå inom för idrottsrörelsen angelägna vetenskapsområden."

Idrottsrörelsen menar att ämnets tyngd och antalet engagerade som förtroendevalda och anställda i landets största folkrörelse skulle motivera en särskild högskoleexamen i ämnet "idrott".

Inom RF-kansliet arbetar man för närvarande med att försöka presentera förslag till innehåll i denna utbildning. Grundtankarna är att delar av utbildningen skall kunna bedrivas på flera platser i landet och i sin helhet åtminstone vid HLS/GIH/Bosön. En bred basutbildning, som kanske också kan innefatta idrottslärares och specialidrottslärares första utbildningsdel, skall sedan utvecklas mot olika specialiseringar, t.ex. instruktör, administratör, idrottslärare, specialidrottslärare och forskare inom olika områden.

Förslagen är ännu inte presenterade, än mindre diskuterade, förankrade och beslutade i idrottsrörelsens demokratiskt valda organ.

Idrottsrörelsens syn på denna utbildning har, enligt min mening, vissa likheter med modellen för utbildning vid ekonomlinjen. Denna utbildning omfattar 140 poäng, varav basblocket är 80 poäng och fördjupningsblocket 60 poäng. Hela ekonomlinjen är lokaliserad till ett mindre antal högskolor, medan basblocket dessutom är lokaliserat till ytterligare fem högskolor. Utöver en allmän inriktning har basblocket tre olika specialvarianter.

En viktig utgångspunkt vid planeringen av ekonomlinjen var att hela utbildningen skulle planeras som en sammanhållen linje. Genom konstruktionen med ett basblock och en fördjupningsdel, och att enbart basblocket skulle lokaliseras till vissa högskolor, gavs därmed också basblocket flera olika syften. En viktig funktion var givetvis att förbereda för fortsatta fördjupningsstudier inom linjen. Basblocket skulle emellertid även kunna utgöra en avslutad enhet och ge en sådan grundläggande utbildning som krävs för yrkesverksamhet med ekonomiskt inriktade arbetsuppgifter. Genom en sådan etappavgång skulle möjligheter skapas till in- och utgångar samt därmed goda förutsättningar för de studerande att bedriva s.k. återkommande utbildning.

Den utredning som föregick utbildningen ansåg att antagning till ekonomlinjen i princip bör avse hela linjen. Även de som antas till linjen vid högskoleenhet som enbart ger basblocket bör därför "i formellt hänseende betraktas som antagna till hela ekonomlinjen". Övergång till fördjupningsstudier vid annan högskoleenhet borde därför enligt förslaget betraktas som s.k. byte av studieort som regleras i högskoleförordningens 6 kap 3 par. De som antas till en högskoleenhet där endast basblocket ges borde enligt UHÄ garangeras plats på linjens fördjupningsdel vid regionens universitet.

4.9.2. Fritidschefers utbildning

Föreningen Sveriges Fritidschefer konstaterar i en PM om utbildningen att flera olika utbildningsvägar har etablerats på områden som ligger mycket nära fritidsområdet. Man nämner t.ex. de olika högskolekurser som redovisats ovan.

Den huvudsakliga utbildningsvägen för fritidschefer är folkhögskolornas tvååriga fritidsledarutbildning.

I skrivelsen heter det:

"Förutsättningarna måste skapas för att utbildning vid folkhögskolorna etableras som högskoleutbildning. Utbildningen bör vara treårig och omfatta 120 poäng. Efter en gemensam basutbildning kan utbildningen avslutas med en specialisering inom något av verksamhetsområdena. De studerande får därmed bedriva dessa studier på samma villkor som vid de befintliga högskolorna och därmed också delta i den för sektorn nödvändiga forskarutbildningen...

Om det inte är administrativt möjligt att förlägga en etablerad högskoleutbildning även till folkhögskolan bör utbildningen koncentreras till högskolan. I ett sådant läge kan folkhögskolorna istället erbjuda en profilerad utbildning med inriktning på en särskild folkrörelseideologi eller en mera specialiserad verksamhet inom fritids- och turismsektorn."

4.9.3. Turismsektorn

Sveriges Turistråd har i september 1985 på regeringens uppdrag redovisat utbildnings- och forskningsbehov inom turismsektorn i rapporten "Fritid, rekreation, turism - behov

av utbildning och forskning". Önskemålen i denna utredning har flera beröringspunkter med idrottens utbildningsbehov.

Förslagen i rapporten bereds under hösten 1987 i jordbruksdepartementet. I vissa delar har regering och riksdag tagit ställning till förslagen. Beredning av andra förslag fortsätter.

4.10. Frågeställningar och problem

Mot bakgrund av de önskemål som finns är ett antal frågeställningar naturliga.

En första frågeställning är systematiken i de nuvarande utbildningarna. Fritidsledarutbildningarna och de s.k. idrottspedagogutbildningarna har stora likheter i ämnesval och allmän uppläggning. Den lokala friheten att starta dessa utbildningar har tagits tillvara på flera platser. Detta är på gott och ont.

Min egen bedömning är att i ett samhälle med begränsade resurser och starka önskemål om en mer kvalificerad utbildning från bl.a. idrottsrörelse och fritidschefer är det ytterst tveksamt om den för närvarande mycket omfattande idrottspedagogutbildningen tillsammans med fritidsledarutbildningen kan anses motiverad.

Det är naturligtvis inget generellt drag. Men det finns exempel på elever vid HLS/GIH som har åtta års sammanhängande idrottsstudier bakom sig. Så lång tid tar det att gå igenom t.ex. fritidsledarutbildning, idrottspedagogutbildning och därefter GIH. På samma tid har många människor både gått igenom grundutbildning och lyckats få en doktorsexamen inom de områden där utbildningen är systematiserad och mer forsknings- eller yrkesinriktad.

I andra länder är denna tid ofta fullt tillräcklig för doktorsexamen i "Idrott".

Redovisningen av de pågående utbildningarna och de aktuella önskemålen leder, enligt min mening, till en självklar slutsats. Det är angeläget att starta en process där dagens flora av olika fritids- och idrottsutbildningar diskuteras och eventuellt förändras, så att en utbildning med relativt bred bas och hög kvalitet kan åstadkommas inom detta område. En högskoleutbildning "Idrott 120 poäng" skulle väsentligt medverka till att en viss ordning skapades i det totala utbudet. Olika universitet och högskolor skulle då vara intresserade av att ta ansvar för större eller mindre delar av denna utbildning.

Genom den färdriktning och tyngd som den nya linjen skulle ge, skulle både skilda statliga institutioner, men även idrottsrörelsen själv, stimuleras till samverkan för en utbildning utan återvändsgränder och en bred bas. Ständiga möjligheter till vidareutbildningen skulle finnas genom deltagande i enstaka kurser eller delar av högskoleutbildningen "Idrott 120 poäng".

Kvalitén skulle höjas väsentligt för vissa specialfunktioner inom idrottsrörelsen, där dagens utbildningssystem ej ger tillfredsställande möjligheter.

Utan att föregripa utvärderingar m.m. vill jag anmäla, att min personliga bedömning är, att den nuvarande specialidrottslärlinjen troligen skulle kunna bantas en del, om och när den nya utbildningen införs. I själva verket saknar många specialidrottslärare en utbildning som kanske mer direkt leder mot t.ex. forskning, administration och idrottens ekonomi. Eller annorlunda uttryckt mot de arbetsuppgifter de idag faktiskt sysslar med. När inte det bästa har funnits har man hittills valt det näst bästa.

En andra frågeställning är det verkliga utbildningsbehovet, och därmed bl.a. omfattningen av den av RF föreslagna utbildningen 120 poäng "idrott".

För närvarande får ett antal olika grupper sin yrkesutbildning inom de ovan redovisade alternativen. Det gäller idrottslärare och specialidrottslärare, kvalificerade instruktörer i förbund och föreningar, föreningskonsulenter, anställda i kommunernas fritidsförvaltningar, administratörer i riksidsrottsförbund, specialförbund och andra idrottsorganisationer och SISU-anställda.

För idrottsläraryrket görs beräkningar av det framtida utbildningsbehovet. Dessa beräkningar utgör underlag för riksdagens beslut om dimensioneringen av utbildningen.

Fritidschefernas förening skriver i den ovan redovisade promemorian:

"Undersökningar pekar på att en dimensionering av den nuvarande fritidsledarutbildningen på 600 platser årligen väl motsvarar behovet. FSF bedömer att denna siffra bör vara ett riktmärke även för den ovan föreslagna utbildningen. Huvudparten eller 68 procent av de 1986 utbildade fritidsledarna fick anställning inom primär- eller sekundärkommunal verksamhet. Mot bakgrund av den samhällsekonomiska och arbetsmarknadspolitiska situationen rekommenderas därför försiktighet i

dimensioneringen av den nya utbildningen i avvaktan på att man får erfarenhet av utvecklingen inom den samlade fritids-, rekreations- och turismsektorn."

Sveriges Turistråd föreslår i den ovan nämnda utredningen att 180 studerande årligen antas till högskoleutbildningen inom fritids-, turism- och rekreationssektorn.

Idrottsrörelsen har inte kunnat redovisa vilket behov som finns av den föreslagna högskoleutbildningen. Uppgiften att redovisa behovet kan angripas från olika håll. Ett sätt är att utifrån antalet anställda, personalomsättning m.m. försöka beräkna utbildningsbehovet. Ett annat sätt är att följa rekryteringen till de olika arbetsuppgifterna. Min erfarenhet är att de som anställs ofta är förtroendevalda med lång erfarenhet av idrottsrörelsen. Inte sällan värderas dessa meriter högre än den nuvarande formella utbildningen. Men självfallet behöver också den kategorin anställda återkommande utbildning.

De som anställs har också fått viktiga teoretiska kunskaper inom det ordinarie utbildningssystemet. Man har läst t.ex. företagsekonomi, bokföring, pedagogik, ofta i kombination med idrottslärarexamen.

Min mening är att analyser av utbildningsbehovet snarast bör starta i samverkan mellan idrottsrörelsen och samhällets organ. Samtidigt är det angeläget att noggrant belysa hur stora delar av en tänkt högskoleexamen "Idrott 120 poäng" som kan studeras inom det nuvarande systemets ram. Det är inte orimligt att det övervägande antalet nödvändiga moment finns inom dagens utbildningar.

Med hänsyn till samhällets ansvar för utbildningen, och därmed ett visst ansvar för sambandet mellan utbildning och möjligheterna till trygga anställningar, är det enligt min mening angeläget att idrottsrörelsen avkrävs väl genomarbetade analyser av utbildningsbehovet.

Innehållet i högskoleexamen "Idrott 120 poäng" kan inte heller preciseras idag. Inte heller idrottsrörelsen själv har en väl förankrad syn på denna fråga.

Specialidrotts-, idrottslärarlinjernas och fritidsledarutbildningarnas förhållande till den föreslagna utbildningen är viktiga frågor tillsammans med bl.a. frågan om vilka olika profiler utbildningen kan få i "toppen". Här har diskuterats fördjupningar inom t.ex. administration, instruktion/teknik, fritidsvanor och fritidssektor samt

forskningsförberedande studier i fysiologi m.m. Dessa moment är enligt flera bedömare inte tillgodosedda inom dagens utbildningssystem.

Samtidigt med att omfattning och innehåll diskuteras vill jag aktualisera frågan om försvarets behov av utbildning med denna inriktning. Jag vill erinra om att först på 1930-talet avskiljdes den militära instruktörskursen från dåvarande GCI. Väsentliga samordningsfördelar kanske skulle kunna uppnås om en dialog startades mellan de militära myndigheterna och den organisation, ansvarig för idrottens forskning och högre utbildning, som jag senare föreslår.

Lika oklara som svaren på frågor om den framtida omfattningen och det totala innehållet i högskoleutbildningen "Idrott 120 poäng" för närvarande är, lika klart är det omedelbara behovet av vissa bestämda fortbildningskurser för anställda och kanske även förtroendevalda inom idrottsrörelsen. Vissa universitet och högskolor har ju också organiserat ett antal s.k. enstaka kurser. Det är angeläget att idrottsrörelsen och samhället i samråd med andra intressenter, t.ex. Fritidschefernas förening, snarast går igenom det planerade och önskvärda utbudet av enstaka kurser och försäkrar sig om att väl definierade utbildningsbehov snarast kan täckas genom nya enstaka kurser.

Min egen bedömning är att bl.a. följande utbildningsbehov är utomordentligt aktuellt:

- blivande forskare, fritidschefer, administratörer och instruktörer på hög nivå
- komplettering av utbildningen till fritidsledare och idrottslärare

Jag kommer senare att lämna förslag om hur detta skall organiseras och finansieras.

Resurser bör också avsättas för att utvärdera de olika utbildningar som nu förekommer. Utvärderingen bör förläggas till en högskola där det finns intresse för en delfinansiering av detta projekt med lokala medel.

Vid universitetet i Umeå bör goda möjligheter finnas att senare utvärdera den planerade utbildningen "idrottspedagogik med medicin, 120 poäng". Jag hoppas att man där vid planeringen av de nya kurserna också tar hänsyn till idrottsrörelsens senaste egna diskussion om innehållet, så som den tar sig uttryck i de arbetspapper som jag har haft tillgång till i utredningsarbetet.

Men också Högskolan för lärarutbildning i Stockholm bör ha goda möjligheter att pröva och utvärdera, under förutsättning att samarbetet mellan KI och HLS fungerar bra vid kursplanering, genomförande och utvärdering. Även universiteten i Göteborg och Linköping har resurser för dessa åtgärder.

4.11. Förslag

Jag vill lämna följande förslag om idrottens högre utbildning:

4.11.1. Enstaka kurser

Vissa bestämda enstaka kurser bör snarast startas efter samråd med idrottsrörelsen.

Aktuella områden är bl.a. fortbildning för blivande forskare, fritidschefer, administratörer och instruktörer på hög nivå samt komplettering av utbildningen till fritidsledare och idrottslärare/specialidrottslärare.

Ansaret för att dessa kurser kommer till stånd har den nedan föreslagna delegationen som i dialog med olika universitet och högskolor beställer de olika kurserna.

4.11.2. Utvärdering

Nuvarande utbildningar bör utvärderas tillsammans med tidigare och planerade enstaka kurser.

4.11.3. Diskussion om "Idrott 120 poäng"

En diskussion om hur högskoleutbildningen "Idrott 120 poäng" kan konstrueras i sina detaljer bör snarast starta, i samverkan mellan samhällets organ och idrottsrörelsen.

Distansundervisning i högskolornas regi i samarbete med t.ex. SISU och utbildningsradion bör prövas.

Frågan om en ny högskoleutbildning "Idrott 120 poäng" bör förutsättningslöst prövas

Vid diskussionerna om denna utbildning bör följande synpunkter beaktas:

På grund av att många människor skiftar mellan de s.k. idrottskarriärerna är det angeläget att en gemensam grund läggs och att det blir lätt att flytta mellan t.ex. idrottslärarlinjen och den nya linjen.

Delar av Idrott 120 poäng bör senare kunna studeras på flera platser i landet. Hela utbildningen bör i framtiden kunna bedrivas på några platser. Aktuella orter är t.ex. Stockholm, Umeå, Göteborg och Linköping, där bl.a. pedagogiska och medicinska forskningsresurser finns som kan ge den nya linjen nödvändig forskningsanknytning. En del av kursen bör självfallet bestå av introduktion till tillämpad idrottsforskning.

Det är angeläget att i det här sammanhanget ställa frågan om inte nuvarande utbildningar, tillsammans med de nya enstaka kurserna, är tillräckliga för att bygga upp den nya linjen.

5. IDROTTSFORSKNING

5.1. Internationell utblick

I Norge finns sedan 1968 en självständig högskola (NIH) med kompetens att erbjuda olika inriktningar och nivåer av utbildning inom idrottsområdet. Man kan vid NIH också avlägga doktorsexamen i idrott.

Högskolans hela studieutbud är forskningsförankrat.

Grundkurs i idrott är en ettårig tvärvetenskaplig och tvärfacklig grundläggande gemensam idrottslig plattform för vidare studier i idrott. Den kan ingå i en "cand. mag. grad" (minst fyra års högskolestudier) och kan också utgöra första året i en treårig facklärarutbildning i idrott/kroppsövning.

Grundkurs och mellankurs i idrott godkänns som delar i en norsk "embetsexamen" vid alla norska universitet. NIH-studier kan således kombineras med studier vid andra högskolor/universitet.

Cand.mag.graden i idrott kräver minst två års idrottsstudier vid NIH. En cand.mag.grad eller motsvarande utbildning samt "hovedfagsexamen i idrett" ger titeln "Idrettskandidat".

NIH har för närvarande tio professurer inom områdena anatomi, idrott, idrottsfysiologi, idrottsmedicin, idrottspedagogik, idrottspsykologi, rörelselära och samhällsvetenskap. Därtill kommer ett trettiotal lektorat med 50 procents forskningsskyldighet.

NIH har också en utvecklad dokumentations- och biblioteksservice. Man utger förutom en kvartalsöversikt över ny idrottslitteratur även en serie bibliografier och dokumentationsstudier med specialöversikt över idrottslitteratur.

I Norge har nyligen presenterats en utredning om idrottsforskningens framtid. Förslaget innehåller bl.a. en utveckling av ett forskningscenter knutet till NIH, skapande av ett forskningsråd och en budget som på ca sex år föreslås trappas upp från fem till tio miljoner kronor med hjälp av tipsmedel.

I Finland växte 1963 fram en utbildningslinje för fysisk fostran inom pedagogiska sektionen vid filosofiska fakulteten vid dåvarande Pedagogiska högskolan i Jyväskylä. Då högskolan omorganiserades till universitet 1968 blev utbildningslinjen en självständig

fakultet. Utbildningen fungerade fram till 1972 parallellt med den vid Helsingfors universitet. Därefter upphörde den i Helsingfors.

Idrotts- och hälsovetenskapliga fakulteten vid Jyväskylä universitet är sedan 1972 Finlands idrottsvetenskapliga utbildnings- och forskningsenhet på högskolenivå. Här avläggs grundexamen efter ca fem år, licentiatexamen efter ca sju år och doktorsexamen efter nio.

Vid fakulteten som består av fyra institutioner (idrottspedagogik, idrottsbiologi, idrottsplanering och hälsovetenskap), var och en med en professor och ett antal biträdande professorer, är det möjligt att avlägga samtliga akademiska examina i idrottsvetenskapen.

Resurserna för forskning och utbildning består av femtontalet professorer eller biträdande professorer, ungefär lika många lektorer och assistenter. Tjänsterna finns inom idrottsfysiologi, anatomi, kinesiologi, idrottsteknologi, idrottspedagogik, idrottsdidaktik, idrottspsykologi, idrottssociologi, idrottsplanering, folkhälsa, hälsofostran och idrottsmedicin.

Det statliga stödet till idrottsforskning i Finland uppgår till drygt 13 miljoner kronor.

I Danmark finns utbildning i idrott vid Köpenhamns och Odense universitet.

Utbildningen är på båda orterna inriktad mot lärartjänst i gymnasieskolan. Två ämnen måste ingå i examen. Ett av dessa skall läsas som huvudämne vilket normalt kräver två år av en sammanlagd studietid av sex år. Även ett forskningsarbete skall utföras.

Omfattande forskning bedrivs vid de naturvetenskapliga och medicinska fakulteterna vid Köpenhamns respektive Odense universitet.

I Västtyskland finns idrottsforskning vid olika universitet, sjukhus och idrottshögskolor. Koncentrationen finns vid Bundesinstitut für Sportwissenschaft i Köln. Institutet skapades 1970, har 70 anställda och får årligen ca 40 miljoner kronor över statsbudgeten.

De östeuropeiska ländernas satsningar på detta område är kraftiga och välkända liksom USAs.

5.2. Svensk idrottsforskning - omfattning, lokalisering

Forskning med anknytning till idrott pågår vid flera universitet och högskolor, men är av naturliga skäl mer koncentrerad än utbildningen. Jag vill nedan redovisa var de mest betydelsefulla forskningsinsatserna för närvarande pågår. Utgångspunkten för min redovisning är den enkät som gjorts till universitet och högskolor samt mängder av samtal med företrädare för idrottens forskningsråd och forskare inom området.

Orternas placering eller omfattningen av beskrivningen är inte uttryck för någon rangordning av insatserna.

I **Stockholmsområdet** bedrivs forskning med anknytning till idrotten på flera platser.

Här finns **Karolinska institutets institution för fysiologi III**. Denna institution är landets enda, särskilt skapad för medicinsk idrottsforskning. Den tillhörde GIH organisatoriskt före högskolereformen 1977. Institutionen är nu samlokaliserad med GIH men tillhör således KI i organisatoriskt avseende.

Vid institutionen har under lång tid funnits tre professurer. Dessa är professuren i kroppsövningarnas fysiologi (Per-Olof Åstrand), professuren i tillämpad fysiologi (Björn Ekblom) och professuren i fysiologi, särskilt kroppsövningarnas fysiologi (Sten Grillner).

Alla tre professorerna har undervisningsskyldighet vid HLS/GIH. Idrottsrörelsen betraktar dessa resurser som "sina egna" på grund av den organisatoriska knytning som fanns till GIH före högskolereformen.

Av de tre professurerna vid institutionen arbetar två i realiteten till 100 procent för institutionen för fysiologi III och för idrottens forskning. Riksdagen har också beslutat att dessa tre professurer fortsättningsvis bör vara knutna till forskning och utbildning som avser fysisk fostran och idrott (UbU 1985/86:24, rskr.299).

Vid institutionen finns ett avancerat biomekaniskt laboratorium (docent Alf Thorstensson), neurofysiologisk expertis (docent Hans Forssberg), arbetsfysiologiskt laboratorium för studier av muskelstyrka, ämnesomsättning, cirkulation och ventilation under ledning av professorerna Björn Ekblom och P-O Åstrand. Dessutom finns ett

laboratorium för studier av skelettmuskelns ultrastrukturella uppbyggnad, biokemi och funktion (docent Jan Henriksson).

Den 1 januari 1987 överfördes en professur (Sten Grillner) till institutionen för neurofysiologi. Också geografiskt fördes denna professur över till KIs område. Denna förflyttning har vållat kraftiga reaktioner. Jag kommer senare att behandla den frågan.

Institutionen har ett intimt samarbete med specialidrotts- och idrottslärarlinjens vid HLS/GIH elever och personal. Eleverna får möjlighet att söka kunskap om forskning. De får också själva bedriva viss tillämpad forskning och visst utvecklingsarbete.

Vid institutionen finns i september 1987 ca 30 personer, varav sju doktorander.

Institutionen är som jag tidigare nämnt landets enda institution för någon form av idrottsforskning. Den har gjort utomordentliga arbeten och är respekterad i omvärlden. En förklaring till framgången, vid sidan av utomordentligt kompetenta personer, är självfallet att institutionen med sina professorer och mellantjänster blir så stor, att en positiv forskningsmiljö kan skapas.

Vid **Karolinska institutet** finns också sedan hösten 1987 en professur i idrottsmedicin, bekostad av donationsmedel (professor Ejnar Eriksson)

Vid **pedagogiska institutionen vid HLS** finns en extra professur i beteendevetenskaplig idrottsforskning med särskild inriktning på idrottspedagogik (Lars-Magnus Engström). Professuren är organisatoriskt knuten till högskolan för lärarutbildning i Stockholm och samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet. Ett intimt samarbete sker med HLS/GIH:s lärare och elever. Den huvudsakliga arbetsplatsen är GIH. Den extra professuren innebär att den existerar så länge som ledningen för HLS anser det motiverat, i motsats till de ordinarie professurerna för vilka regering och riksdag garanterar resurser.

Initiativet till professuren togs av IFR, varför idrottsrörelsen betraktar också den professurer som "sin egen". Ursprungligen delade HLS och Idrottens forskningsråd på kostnaderna för denna professur.

Vid **universitetet i Stockholm** bedrivs idrottsforskning i första hand inom den psykologiska institutionen (professor Gunnar Borg). Men också inom den pedagogiska institutionen förekommer viss forskning inom området.

Sammanfattningsvis finns de mest omfattande resurserna för idrottsforskning inom Stockholmsområdet. Helt i särklass som forskningsmiljö framstår den fysiologiska institutionen III vid KI. Men det framgår också av erfarenhet, skrivelser och samtal att det i regionen också finns allvarliga problem när det gäller att få till stånd ett konstruktivt samarbete och ett effektivt utnyttjande av de totala resurserna.

Jag kommer senare att behandla dessa problem samt lämna förslag till lösningar.

Vid **universitetet i Göteborg** förekommer både medicinsk och beteendevetenskaplig forskning med anknytning till idrott.

Specialområdet inom den medicinska forskningen är ortopedi som utvecklas kring ortopedkirurgiska institutionerna I och II vid universitetet samt vid ortopedkirurgiska kliniken vid Östra sjukhuset.

Den beteendevetenskapliga idrottsforskningen har nästan helt koncentrerats till institutionen för pedagogik. Här har ända sedan början av 1970-talet bedrivits idrottspedagogisk forskning på mycket hög nivå.

Vid **universitetet i Umeå** ligger också tyngdpunkten i idrottsforskningen inom beteendevetenskap och medicin. Idrottsrelaterad forskning bedrivs vid institutionerna för pedagogik, psykologi och sociologi.

Inom det medicinska området finns verksamhet inom institutionerna för ortopedi, neurologi, fysiologi, kirurgi, klinisk fysiologi, pediatrik samt enheten för näringslära.

Vid universitetet i Umeå leds idrottsfrågorna av en arbetsgrupp inrättad av rektorsämbetet. I gruppen finns företrädare för samtliga fakulteter. I vid mening täcks därmed alla de ämnesområden som kan vara av intresse för idrottsforskning och idrottsutbildning. Arbetsgruppens verksamhet motsvarar i viss utsträckning de uppgifter som en fakultetsnämnd i en idrottsfakultet skulle ha.

Vid **universitetet i Uppsala** förekommer forskning med idrottsanknytning speciellt vid pedagogiska och sociologiska institutionerna.

Vid **universitetet i Lund** har man inom den sociologiska institutionen presenterat intressanta forskningsresultat bl.a. om förklaringarna till olika individers val av idrott.

Vid **universitetet i Linköping** har ett omfattande samarbete, och till viss del gemensam administration, byggts upp mellan universitetet och landstinget inom ramen för det s.k. hälsouniversitetet. Avsikten är bl.a. att öka möjligheterna för forskning inom flera områden med anknytning till idrotten.

Kännetecknande för verksamheten är dels ett samarbete mellan olika institutioner vid medicinska fakulteten dels mellan den medicinska fakulteten, tekniska högskolan och landstinget. I Linköping finns också som en integrerad del av verksamheten Idrotts- och motionsenheten (IME) som är en sektion av ortopedkliniken vid Regionsjukhuset.

Omfattande forskning bedrivs inom bl.a. klinisk fysiologi, socialmedicin, ortopedisk kirurgi och biomekanik (i samarbete med tekniska högskolan)

5.3. Önskemål om idrottsforskning

En jämförelse mellan Sverige och motsvarande länder visar enligt sakkunniga bedömare att vårt land är tämligen eftersatt, speciellt när det gäller fasta idrottsforskningsresurser som professurer, men även mellantjänster.

Sverige är i förhållande till folkmängden en utomordentligt framgångsrik idrottsnation, både när det gäller bredd- och elitidrott. Många förklaringar finns till detta fenomen. Möjligheterna att bygga upp landet, när andra länder deltog i kriget, är en förklaring. Den väl utvecklade folkrörelsen som gör det möjligt att bedriva idrott i snart sagt varje ort är en annan, som ofta uppmärksammas av utländska bedömare. De kommunala storsatsningarna på idrottsanläggningar under 60- och 70-talen tillsammans med utvecklingen av landstingens och statens stöd är ett tredje ofta återkommande försök att förklara Sveriges framgångar.

Utbildningen för elitsatsande idrottsungdomar med möjligheter till studier vid idrottsgymnasier och s.k. hemortsalternativ har också medverkat till de svenska idrottsframgångarna.

Två av dessa förklaringar, freden och de ekonomiska storsatsningarna främst för ett antal år sedan, är inga eviga konkurrensfördelar. Vi ser istället hur andra länder investerar kraftigt i idrottsanläggningar. Andra länder satsar också kraftfullt på idrottsforskning.

Om Sverige skall kunna behålla sin starka position inom världsidrotten är det enligt min mening nödvändigt att förstärka forskningsinsatserna inom idrottsområdet.

5.3.1. RF:s syn - koncentration till Stockholm

RF skriver den 25 september 1987 i sitt yttrande till jordbruksdepartementet över skrivelser om satsning på idrottshögskola i Östergötland, från Sandviken om idrottscenter och från Falun /Borlänge om vetenskapligt institut och en högre tränarutbildning bl.a. följande om forskningen:

"RF noterar att regeringens forskningsproposition (1986/87:80) tyvärr inte innehåller några signaler om förbättrat forskningsstöd till idrotten. Vi hoppas dock att vår undersökning kan bidra till en snar förändring på detta område genom bl.a. nya professurer inom för idrottsrörelsen viktiga vetenskapsområden...

RF anser det viktigt att samarbeta med, utveckla och tillvarata olika högskolors profiler och kompetensområden, men vill inte stödja utvecklingen av idrottshögskola respektive idrottsvetenskapligt institut (Linköping, Sandviken och högskolan i Falun/Borlänge, min anmärkning) på någon av de i remissen förekommande orterna om det sker på bekostnad av utveckling vid Gymnastik- och Idrottshögskolan (GIH), Stockholm...

RF:s principiella ställningstagande kan sammanfattas i följande punkter:

- GIH, Stockholm ombildas till självständig idrottshögskola (Sveriges Idrottshögskola) med egna forskningsresurser, delvis ny institutionsuppgygnad och utökad samverkan med Bosön idrottsinstitut.
- Högskoleexamen "Idrott 120 poäng" skapas som grund bl.a. för forskarutbildning i ämnet idrott.
- Utökad samverkan med universitet/högskolor - med för idrottsrörelsen lämpad profil - bl a beträffande ovan nämnda examen.

- Utveckling av idrottsforskning genom bl.a. nya professurer samt resurser på mellannivå (forskningsassistenter, doktorander) inom för idrottsrörelsen angelägna vetenskapsområden."

RF ser alltså positivt på en utveckling av samtliga idrottsintressanta regioner och universitet/högskolor.

RF anser dock att speciella satsningar på utbildning/forskning inledningsvis och i första hand bör göras på orter där RF/SF-kontakterna är som starkast och där idrottsforskning - om än i liten skala - redan finns utvecklad. Stockholm med GIH och Bosön är ur denna synvinkel angelägnast för central utbildning/utveckling/forskning."

RFs syn i den regionala frågan kan sammanfattas med orden koncentration till HLS/GIH/Bosön. Motiven är att idrottskontakterna är bäst utvecklade där och att begränsade resurser bör satsas där utvecklad forskning redan finns. Jag delar i princip synpunkterna om koncentration m.m. men drar i viss mån andra slutsatser än RF på denna punkt.

Jag återkommer senare med förslag om var resurserna bör satsas.

5.3.2. RF om angelägna professurer

Denna fråga har inte diskuterats i idrottsrörelsens demokratiskt valda organ. I ett arbetsmaterial inom RF-kansliet redovisas denna "önskelista" utan anspråk på en ordningsföljd som motiveras av seriösa prioriteringar :

- Två professurer i beteendevetenskap
- Två professurer i idrott/idrottsvetenskap
- En professur i biomekanik/teknik
- En professur i idrottshistoria
- En professur i hälsovetenskap

Jag vill tillägga att RF också önskade "resurser på mellannivå"

Jag återkommer senare till förslag om hur avvägningarna bör göras. Men jag vill inledningsvis konstatera att direktiven inte ger ens begränsat utrymme för önsketänkande.

En hård prioritering i denna lista är nödvändig tillsammans med en diskussion om möjligheter för tjänster på mellannivå.

5.3.3. Behåll tidigare givna resurser!

Idrottsrörelsen känner en ständig oro för att de professurer som betraktas som "öronmärkta" för idrottsforskning skall försvinna. Historien visar att oron är berättigad.

Som jag tidigare har redovisat har KI:s institution för fysiologi III sitt ursprung i det tidigare GIH. Institutionen var avsedd för arbetsfysiologisk forskning och idrottsforskning.

När institutionen fördes över från GIH till KI i samband med högskolereformen diskuterades i KI:s ledning att P-O Åstrands tjänst i anslutning till pensioneringen (1988) skulle tas bort från institutionen och användas till annat än idrottsforskning. Mer idrottsintresserade krafter inom KI lämnade då förslag om att tjänsten visserligen skulle lämna institutionen men ändå ställas till idrottsforskningens förfogande (idrottsmedicin). Regering och riksdag bestämde slutgiltigt att den skulle vara kvar och senare få benämningen fysiologi, särskilt arbetsfysiologi.

Så sent som på våren 1986 uttalade riksdagen (UbU 1985/86:24, rskr 299) att professurerna i kroppsövningarnas fysiologi (med ändrad benämning fysiologi, särskilt arbetsfysiologi, P-O Åstrand), tillämpad fysiologi (Björn Ekblom) och fysiologi, särskilt kroppsövningarnas fysiologi (Sten Grillner) fortsättningsvis bör vara knutna till forskning och utbildning som avser fysisk fostran och idrott. Alla tre professorerna är också enligt regeringsbeslut den 18 juni 1986 skyldiga att meddela undervisning inom grundutbildningen vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

Utgångspunkten för regeringens och riksdagens önskan att hålla samman institutionen i närheten av GIH var självfallet att skapa en god forskningsmiljö i anslutning till idrottens verksamhet, överföra praktiska erfarenheter från gymnastik och idrott till forskarna samt att överföra ny vetenskaplig kunskap till lärare och studerande vid GIH.

På våren 1986 föreslog dock KI:s planeringsavdelning att professor Sten Grillner tillsammans med vissa medarbetare skulle flyttas från institutionen för fysiologi III,

lokaliserad vid GIH, till institutionen för neurofysiologi vid KI. Flyttningen skedde också den 17 - 19 december 1986.

Det inträffade visar att KIs ledning inte har samma uppfattning som idrottsrörelsen, riksdag och regering om behovet av att hålla samman resurser för idrottsforskning.

Det finns förklaringar till KIs agerande, till synes i strid med riksdagsbeslutet från våren 1986.

KI skall svara för bl.a. grundforskning som inte skall styras av politiska församlingar. Om detta råder bred politisk enighet och en fullständig enighet inom forskarsamhället. KIs ledning har ansvaret för att göra ständiga prioriteringar. KI arbetar på en marknad med hård konkurrens. Anslagen från statsmakterna har enligt KI minskat i reala termer. Konkurrensen med institut, universitet och högskolor utomlands tvingar KI att göra ständiga översyner av organisation och tjänsters innehåll.

Riksdagens syn på den fria grundforskningen och KI-ledningens ansvar för ständiga prioriteringar står i motsatsställning till beslutet från våren 1986 om s.k. örönmärkning av vissa professurer.

Förklaringen till den här striden skall i första hand inte sökas i illvilja eller bristande förståelse hos KI för idrottsforskningens behov. Istället är förklaringen den organisation för idrottsforskningen som för närvarande finns. Jag kommer senare att lämna förslag som förhindrar att liknande tvister upprepas.

En lösning där alla inblandade parter visar god vilja är en första förutsättning för att ett gott samarbetsklimat skall skapas i Stockholmsregionen. Jag bedömer att detta skall vara möjligt att uppnå, trots att jag på denna punkt lämnar förslag som företrädare för KI har haft mycket kritiska synpunkter på.

Mot denna bakgrund är det fullt naturligt att företrädare för idrottsrörelsen också känner stark oro för professor Lars-Magnus Engströms framtid. Högskolan för lärarutbildning i Stockholm har på ett positivt sett satsat på vissa kringresurser och betalar nu den extra professuren med egna medel. Men som jag tidigare nämnde innebär detta, att professor Engström kan verka som "idrottsprofessor" endast med HLS:s goda minne. Finner man att resurser bör satsas någon annanstans får Lars-Magnus Engström återgå till sin tjänst som lektor vid HLS. Jag vill klart säga ifrån att inget har kommit fram vid överläggningar

med HLS ledning som tyder på något annat än ett starkt intresse av att utveckla idrottsforskningen. Denna positiva syn är en av utgångspunkterna för mina senare förslag.

Oron för att ytterligare resurser, ursprungligen avsedda för idrottsforskning, försvinner är med hänsyn till vad som hände på KI berättigad. Och det finns idag inga formella hinder för ett upprepande. Också på denna punkt kommer jag att lämna förslag som bör tillgodose idrottsforskningens långsiktiga intresse.

5.3.4. Institutionen för lärarutbildning vid HLS (GIH)

Det finns anledning att särskilt behandla HLS idrottslärarutbildning (GIH). Med sin traditionella särställning inom svensk idrottsforskning och högre idrottsutbildning är skolan också idag, trots högskolereformer och organisatoriska förändringar, ett kunskapscentrum för den svenska idrotten. Detta påtalas också i skilda remisser och yttranden från riksidrottsförbundet.

Den utveckling som har skett inom idrottsutbildning och forskning vid HLS förklarar till väsentliga delar idrottsrörelsen syn på de aktuella frågorna. Jag vill nämna några av de frågeställningar och problem som idrottsrörelsen och de aktiva forskarna vid HLS/GIH känner.

1. Högskolereformen - bakgrund och konsekvenser

Högskolereformen 1977 innebar att den självständiga idrottshögskolan GIH i Stockholm kom att tillhöra högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS). Den fysiologiska institution som fanns vid skolan fördes organisatoriskt över till KI, även om den också i fortsättningen kom att ha sin plats vid GIH. Sedan dess har delar av institutionen flyttats (se ovan). GIH blev genom förändringen uteslutande en institution för lärarutbildning.

Detta hade utbildningspolitiska motiv som jag något vill beröra.

Idrottsämnets omfattning i skolan är stor. Ämnet idrott har sex stadiesveckotimmar på lågstadiet, nio stadiesveckotimmar på vardera mellan- och högstadiet. För gymnasieskolan gäller att ämnet har sju till åtta stadiesveckotimmar på de tre- och fyraåriga utbildningarna och fyra timmar på de tvååriga linjerna.

Den nya grundskollärarytbildningen startar 1988/89. Inom inriktningen för de senare årskurserna (åk 4-9) kan ämnet idrott kombineras med svenska, språk eller matematik. Denna utbildning skall anordnas vid HLS och högskolan i Örebro. Utbildningen i idrott i inriktningen mot tidigare årskurser (åk 1 - 7) skall anordnas vid samtliga högskoleenheter med grundskollärarytbildning.

I den proposition, 1984/85:122 Lärarytbildning för grundskolan, som låg till grund för riksdagens beslut om den nya utbildningen framhölls att avsikten var att få till stånd en utbildning med en för hela grundskolan gemensam karaktär. Detta synsätt låg bakom förslaget att utbildningen skall organiseras som en gemensam utbildningslinje. I propositionen framhölls vidare att det är nödvändigt med ett samband mellan ämnesteorin, pedagogik, metodik och praktik i hela utbildningen. Lärarytbildare av skilda kategorier har ett gemensamt ansvar för att samverkan kommer till stånd för att en väl sammanhållen utbildningsgång skall kunna bildas.

Behovet av samverkan mellan idrottsämnet och övriga ämnen i lärarytbildningen är, enligt min mening, stort. Jag delar helt de bedömningar om vikten av samverkan som gjordes i samband med beslutet om den nya grundskollärarytbildningen. Jag noterar dessutom med tillfredsställelse att högskolan för lärarytbildning i Stockholm i sin planering av lärarytbildningen för såväl de tidigare som de senare årskurserna har utgått ifrån att idrottsutbildningen skall anordnas i samverkan med institutionen för idrottslärarytbildning.

Jag vill också påpeka vikten av att idrottsutbildningen inom grundskollärarytbildningen står i nära kontakt med det forsknings- och utvecklingsarbete som äger rum inom området. Detta förutsätter en samverkan mellan lärarytbildningen och den särskilda organisation för idrottens forskning och högre utbildning som jag senare kommer att föreslå.

Slutligen vill jag mycket kraftigt betona att lärarytbildningen måste stå i nära kontakt med idrottsrörelsen själv. Det är ju den självständiga folkrörelsens debatt om idrotten och framtiden som är den tyngsta kraften när framtidens idrott formas.

Jag tror att det är en stor fördel om skolans idrott och folkrörelsens idrott både liknar varandra och kallas detsamma. Då kan de båda aktiviteterna stödja varandra. Med föreningar som i takt med idrottsrörelsens allt intensivare diskussion om ungdomsidrott

allt mer tar sitt ansvar för alla unga människor - inte endast de "bästa" - bör denna syn också kunna förankras i utbildningssamhället.

Varje i idrott utbildad lärare eller förskollärare är med sina pedagogiska kunskaper och sin breda kontaktyta mot barn och ungdom också en stor tillgång för idrottsrörelsens strävanden.

Denna syn på samverkan gör det angeläget att skapa en organisation där idrottsrörelsen och de ansvariga för lärarutbildningen kan få tillfälle att utbyta tankar och erfarenheter.

2. Kraftcentrum saknas

Någon ämnesinstitution för idrott skapades inte vid högskolereformen. En jämförelse kan göras med ämnena musik och teckning vid Konstfackskolan och Musikhögskolan. Båda dessa ämnen finns företrädade vid självständiga högskolor med lärarutbildningen knuten till Högskolan för lärarutbildning. Dessutom förekommer de vid universiteten som företrädare för konst- och musikvetenskap.

Min uppfattning är att avsaknaden av en särskild institution för idrott med beteendevetenskaplig inriktning är ett allvarligt problem för både forskningen om idrott och för lärarutbildningen. Ett kraftcentrum för idrottsämnet saknas. HLS är en lärarhögskola vars främsta uppgift är att anordna lärarutbildningar. Det är naturligt att den enskilda linjens (idrottslärlinjen) och karaktärsämnets (idrott) behov av forskning och utveckling kommer i andra hand. För ämnet idrott är den nuvarande avsaknaden av en särskild institution för idrott allvarlig. På sikt innebär den nuvarande situationen, enligt min mening, en ständig försvagning av idrottsämnet, men också en ämnesmässig utarmning av lärarutbildningen. Det bör vara ett starkt intresse också hos HLS att ett kraftcentrum för utveckling av ämnet idrott skapas. Från detta centrum kan sedan impulser föras över till de olika lärarutbildningarna.

Ledningen för HLS har också i en skrivelse till utbildningsdepartementet den 30 januari 1985 yttrat sig positivt om med denna principiella inriktning.

Jag kommer senare att lämna förslag i linje med dessa önskemål.

I detta sammanhang är det viktigt att konstatera att ett kvalificerat kraftcentrum för idrottsutbildning och -forskning måste bygga på en konstruktiv samverkan mellan

Bosön- riksidrottens egen skola - och HLS. Bosön bör med bevarande av sin självständighet som en folkrörelsens egen skola få en naturlig plats i det kraftcentrum på högskolenivå som byggs upp med idrottslärarutbildningen vid HLS som grund. Någon form av formell koppling till högskolan bör ske.

Den centrala ställning som Bosön har i Idrottssverige och den samverkan man har med specialförbunden gör det naturligt att förutsättningslöst diskutera bl.a. följande frågor:

- Bör delar av de föreslagna institutionerna lokaliseras till Bosön?
- Vilka delar av den framtida idrottsutbildningen på högskolenivå skall bedrivas på Bosön?
- Bör framtida forskningsresurser också placeras på Bosön?

En viktig avsikt med mitt förslag till framtida organisation är att göra det möjligt att seriöst pröva olika alternativa lösningar i samverkan mellan ledningarna för HLS och Bosön.

Jag kommer senare att ytterligare utveckla tankar om Bosöns framtida profil.

3. Beroendet av andras välvilja

Jag har tidigare redovisat diskussionerna om förflyttningen av delar av fysiologiska institutionen III från GIH-området till KI i Solna. Jag har också redovisat tillkomsten av Lars-Magnus Engströms professur. De exemplen redovisar ett generellt problem med dagens idrottsforskning. Idrotten är helt beroende av välviljan från olika andra institutioner. KIs ledning kan formellt sett göra ytterligare utarmningar av den institution som tidigare fanns organisatoriskt hos GIH. HLS ledning kan dra in den extra professuren för Lars-Magnus Engström.

Det kan inte uteslutas att synen på dessa frågor hos KI och HLS i huvudsak är beroende av vilka personer som för närvarande finns med i ledningen. Det är enligt min mening utomordentligt otillfredsställande att varken idrottsrörelsen, eller ens riksdagen, idag synes ha några formella möjligheter att slå vakt om de resurser som finns på detta område. Diskussioner om framtidens resurser för idrottsforskning känns något märkliga mot bakgrund av att dagens resurser i princip kan försvinna genom beslut i KIs och HLSs ledningar.

4. "Idrottsprofessorer" utan idrottsintresse?

Till detta ska också läggas det faktum att organ med någon form av idrottskompetens inte heller har en formell möjlighet att påverka valet av professorer. Det är mer tur än en tillfredsställande organisation för dialog som gör att dagens uppsättning professorer med något undantag också är en samling uppskattade idrottsledare. Detta är ju är en viktig förutsättning för att forskningsresultat skall kunna spridas till dem som berörs och för att forskarna själva skall få impulser till ytterligare sökande. Deltagande i idrottsrörelsens kurser m.m. är ju för den seriöse idrottsforskaren ett sätt att få en stimulerande forskningsmiljö.

5.4. Stockholmsregionens speciella ledningsproblem

En diskussion med de ansvariga i Stockholm och t.ex. Umeå leder till det mycket bestämda intrycket att det är långt från de idrottsintresserade forskarna till de av idrott relativt ointresserade beslutsfattare på hög nivå i Stockholmsregionens universitets- och högskolevärld jämfört med den närhet och det intresse som finns hos universitetsledningen t.ex. i Umeå. Stockholmsregionens organisation med ett idrottsentusiastiskt f.d. GIH på låg nivå i organisationen, beroende av icke fullt lika idrottsintresserade ledningar för HLS och KI, är utomordentligt otillfredsställande för idrottsforskningens och den högre idrottsutbildningens framtid.

Konkret uttryckt har de högsta ledningarna för KI och HLS sällan eller aldrig tillsammans med företrädare för institutionen för idrottslärarutbildning vid HLS (GIH) diskuterat idrottsforskningens framtidsfrågor. Det skall väl samtidigt konstateras att den uppdelning som gjordes av GIH av riksdag och regering i samband med högskolereformen också gjorde sådana diskussioner svårare i Stockholm än i t.ex. Umeå, där ju alla intresserade finns organiserade i samma universitet.

Till Stockholmsregionens organisatoriska problem skall också läggas landstingets relativa ointresse för de idrottsmedicinska frågorna. Kontrasten i förhållande till t.ex. Östergötlands läns landsting är häpnadsväckande.

Det är bl.a. mot bakgrunden av dessa organisatoriska och kanske också personella problem i Stockholmsregionen som jag något vill tona ned RFs uppfattning om stark koncentration till Stockholm. Kort uttryckt menar jag att den nuvarande organisationen hittills inte har visat sig kunna ta kraftfulla initiativ till förmån för idrottsforskningen i den

riktning som man har gjort på andra platser. Jag är fullkomligt övertygad om att om någon annan region hade haft dessa förhållandevis kraftiga resurser hade resultatet varit betydligt bättre.

Å andra sidan har Stockholmsregionen sina av andra skapade speciella svårigheter. HLS är utspritt på många platser och får därmed sämre möjligheter till ledning och kontakt. De starka önskemålen om gemensamma lokaler känns mot denna bakgrund berättigade.

Beviljade medel till enstaka kurser är också lågt i förhållande till antalet sökande, om jämförelser görs med andra delar av landet.

Jag kommer senare att lämna förslag om organisationen. En tanke med dessa förslag är att de för dessa frågor ansvariga i Stockholmsregionen skall få chansen att visa om man vill och kan förstärka detta område. Dagens förhållanden i Stockholmsregionen ger dock en alltför bräcklig organisatorisk grund för att bygga en s.k. självständig idrottshögskola på.

5.5. Nytt samarbete mellan KI och HLS/GIH

Glädjande initiativ i Stockholmsregionen är de beslut som fattats om en speciell arbetsgrupp för att främja samverkan mellan KI och HLS/GIH.

Arbetsgruppen skall genomföra en studie avseende samverkan för forskningsanknytning av idrottslärlarlinjen i Stockholm (GIH). Studien skall leda till en systematisk plan för hur sambandet mellan grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning kan främjas inom KIs och HLS/GIHs respektive kompetensområden. Planen skall i första hand omfatta följande områden:

- analys av berörda delar av idrottslärlarlinjen i syfte att pröva om utbildningsmoment med kvalificerande fördjupningsavsnitt (del av doktorandutbildning) kan läggas i direkt anslutning till grundutbildningen.
- handledningsresurser under projekt/fördjupningsstudier
- utbildning och kompetens hos lärarna inom idrottslärlarutbildning liksom deras möjlighet att medverka i forskning

- övergången för studerande från grundläggande utbildning till forskarutbildning
- utveckling av forskningsområden som är relevanta för karaktärsämnet idrott samt deras institutionstillhörighet inom KI.

Planen skall innehålla förslag till konkreta åtgärder inom nämnda områden med fördelning på huvudmännens åtaganden samt kostnads- och finansieringsplan.

Detta initiativ är naturligtvis utomordentligt glädjande. En starkare ställning för idrottsämnet och en ny organisation ökar ytterligare möjligheterna till framgång i de här frågorna.

5.6. Idrottsrörelsens egen folkhögskola Bosön

Jag har tidigare beskrivit Bosön och i avsnittet om önskemål från HLS/GIH ställt ett antal frågor om Bosöns plats i högskolesystemet. En intressant diskussion om Bosöns framtid pågår för närvarande inom styrelsen och bland personalen. RF har också i sitt yttrande den 25 september 1987 slagit fast Bosöns särställning som riksidrottens egen skola.

Den profil som utkristalliseras för Bosön i de diskussioner som nu pågår är följande:

1. Folkhögskolan

Denna verksamhet är utomordentligt viktig för en folkrörelse. Skolformen ger möjlighet till grundläggande utbildning med folkrörelsens egen profil.

2. Fritidsledarutbildningen

Denna utbildning är en väsentlig del i idrottsrörelsens ledarutbildning. Den kommer senare att påverkas av diskussioner om högskoleutbildning "Idrott 120 poäng". Bosön är under överskådlig tid en självklar plats för denna utbildning.

3. Förbundsanknuten högre tränarutbildning.

Denna verksamhet pågår. Den är på väg att utvecklas mot mer tillämpad forskning inom olika områden, så att Bosön i framtiden blir ett centrum för vissa specialförbunds satsningar.

4. Centrum för idrottsrörelsens idédebatt och framtida utveckling.

Det är naturligt att detta centrum finns i idrottsrörelsens eget hjärta, den egna skolan på Bosön. Jag kommer senare att lämna förslag som förstärker denna del av profilen med beaktande av att Bosön också i fortsättningen skall vara en självständig folkhögskola, formellt fristående från forsknings- och högskolesamhället.

De två senaste punkterna ger tillsammans en ny och attraktiv möjlighet för Bosön. Det känns naturligt att delar av framtida högskoleutbildningar (enstaka kurser m.m.) inom t.ex. idrottens idéer och historia samt de utbildningar som ökar den tekniska och taktiska kompetensen hos t.ex. förbundstränare förläggs till Bosön.

Också lokaliseringen av utbildningen till specialidrottslärare bör diskuteras.

Vid idrottsrörelsens egen skola skulle man med detta synsätt i framtiden hitta både idédebatt och yppersta praktik.

En viktig diskussion blir hur samarbetet och arbetsfördelningen mellan Bosön och HLS/GIH skall utvecklas. Med de behov som finns och de möjligheter som öppnar sig i framtiden är ett givande samarbete grunden till en stark ställning för idrottsutbildning och -forskning. Jag kommer senare att lämna organisatoriska förslag som på bättre sätt än för närvarande binder samman HLS med idrottsrörelsens egen diskussion.

5.7. Nya regionala initiativ

Under senare år har olika lokala eller regionala initiativ tagits inom området idrottens forskning och högre utbildning.

Högskolan i **Falun/Borlänge** har under längre tid påtalat behovet av ett idrottsvetenskapligt institut på Lugnet i Falun. Institutets uppgift skulle vara att tjänstgöra som ett centrum för tillämpad idrottsforskning samt svara för utbildning vid en fyraårig instruktör-/tränarutbildning vid högskolan i Falun/Borlänge. Vid institutet skulle tester och uppföljning av idrottsutövare kunna ske, inkl. medicinsk service. Företrädare för högskolan i Falun/Borlänge framhåller att möjligheterna till psykisk, fysisk och medicinsk uppföljning av idrottsutövare är ytterst begränsad i Sverige. Vidare menar man att tillämpad forskning inom idrotten för närvarande är begränsad, och att utbildning på kvalificerad nivå för tränare/instruktörer saknas.

I handlingarna finns också detaljerade förslag om hur en tre- eller fyraårig kvalificerad utbildning kan läggas upp.

Viktiga basresurser i området är de idrottsanläggningar som finns på Lugnet, bl.a. sporthallen, riksskidstadion, is- och tennishallar.

Institutet skulie byggas upp i samverkan mellan högskolan, Kopparbergs läns landsting och Falu kommun.

Jag delar den uppfattning som företrädare för Falun/Borlänge hävdar, nämligen att den tillämpade forskningen och den kvalificerade idrottsutbildningen måste förbättras.

Initiativ till en högre idrottsutbildning har också tagits av **Sollefteå**. Inom kommunen finns flera förutsättningar för en sådan utbildning, riktad speciellt till vinteridrotterna. I Sollefteå finns elitidrottsgymnasium för längdåkning och skidskytte. Västernorrlands regemente har en idrottspluton. Inom den kommunala vuxenutbildningen påbörjades hösten 1987 kursverksamhet i alpin idrott.

Inom kommunen finns vidare hoppbackar av högsta internationella standard, pister för slalom, storslalom och störtlopp, modern skidskyttebana och ishallar för ishockey och curling.

Den s.k. Sollefteågruppen anholder i en skrivelse att försöksverksamhet med högre idrottsledarutbildning i regi av högskolan i Sundsvall/Härnösand bör få påbörjas.

Jag delar naturligtvis också Sollefteågruppens syn på att idrottsledarutbildningen bör förbättras. Men jag vill samtidigt konstatera att det idag finns alla formella möjligheter att starta liknande utbildningar, ev. tillsammans med olika specialförbund, inom ramen för de enstaka kurserna (se vidare ovan). Detta har ju också skett på flera orter.

Sandvikens kommun har sedan något år tillbaka arbetat med en idé om ett s.k. idrotts- och rehabcentrum. Tanken är att detta centrum skall innehålla anläggningar för olika sporter, utbildningsmöjligheter, förläggningar och en idrottsmedicinsk klinik. Projektledningen uppger att man har varit i kontakt med flera förbund som uttalat sitt intresse.

Jag bedömer att ett sådant centrum kan ge många positiva tillskott till idrottens utveckling men noterar samtidigt att de formella möjligheterna redan finns att i samverkan mellan landsting, kommun och idrottsrörelse arbeta vidare med projektet. Detta har skett på andra platser, t.ex. i Linköping.

Riksidrottsförbundet, som har yttrat sig om initiativen från Östergötlands län (se ovan) Sandviken och Falun/Borlänge i en skrivelse till jordbruksdepartementet den 25 september 1987, skriver detta:

"Riksidrottsförbundet anser det viktigt att samarbeta med, utveckla och tillvarata olika högskolors profiler och kompetensområden, men vill inte stödja utveckling av idrottshögskola respektive idrottsvetenskapligt institut på bekostnad av utvecklingen vid Gymnastik- och Idrottshögskolan (GIH), Stockholm..

RF ser positivt på en utveckling av samtliga idrottsintressanta regioner och universitet/högskolor.

RF anser dock att speciella satsningar på utbildning/forskning inledningsvis och i första hand bör göras på orter där RF/SF-kontakterna är som starkast och där idrottsforskning - om än i liten skala - redan finns utvecklad. Stockholm med GIH och Bosön är ur denna synvinkel angelägnast för central utbildning/utveckling/forskning."

Initiativen från Falun/Borlänge, Sandviken och Sollefteå visar hur viktigt det är att en organisation snarast kan skapas, så att en konstruktiv dialog kan komma till stånd mellan olika intresserade och initiativrika orter och ett centralt organ också om projekt på idéstadiet.

Jag kommer senare att lämna sådana förslag.

Det som är den svenska idrottsrörelsens styrka, folkrörelsens förankring i snart sagt varje ort, kan få en praktisk utformning också inom utbildningsområdet. Därigenom kan olika lokala initiativ tas tillvara, kanske inom ramen för en sammanhållen idrottens högskoleutbildning, där delar av den kan studeras på många orter i vårt land.

De lokala initiativ som tagits under senare år visar också hur angeläget det är att det snarast blir en samordning av dagens utbud inom idrottsutbildningen, så att varje ort kan

se hur den kan lägga upp sin utbildning, så att den ger orten en speciell profil, samtidigt som den passar in i den sammanhållna utbildningen.

Initiativen från Falun/Borlänge, Sollefteå och Sandviken kan nu utvecklas i egen regi och i dialog med den organisation jag senare föreslår.

I princip delar jag RFs syn att en koncentration av begränsade resurser för idrottsforskning och högre idrottsutbildning bör ske i inledningsskedet. Det är naturligt att lämna förslag om förstärkningar till de orter där forskningsmiljö och verksamhet redan finns, inte till orter där det planeras.

Mina direktiv ger inte utrymme för speciella regionalpolitiska satsningar. Men den organisation och arbetsmetod jag föreslår för fortsättningen bör göra det möjligt att få till stånd en konstruktiv diskussion mellan regionalpolitiskt ansvariga och den nya organisationen om hur speciella regionalpolitiska medel kan satsas också på idrottens utveckling. Min bestämda uppfattning är att samhället som helhet och idrottsrörelsen skulle ha stor nytta av en satsning på vissa orter, t.ex. Falun/Borlänge och Sollefteå.

5.8. Idrottsforskningens svårigheter - sammanfattning

Jag vill kort sammanfatta idrottsforskningens svårigheter som bakgrund till de förslag jag senare kommer att lämna:

5.8.1. Tvårvetenskap "mellan stolarna"

Idrott är med nödvändighet tvårvetenskapligt. En skicklig tränare behöver således kunskaper i pedagogik, sociologi och psykologi. Han/hon behöver också medicinska kunskaper för att kunna ge råd om rehabilitering, förebygga skador och för att utveckla prestationerna. Kunskaper i biomekanik m.m. är också nödvändiga för dessa ändamål.

Trots den tvårvetenskapliga karaktären finns det självfallet väl definierade idrottsämnen som inte kan anses falla under andra discipliner.

Den tvårvetenskapliga karaktären diskuterades bl.a. av idrottsutredningen 1969. Jag har samma mening som utredningen, nämligen att om idrottsforskningen på allvar skall kunna göra sig gällande, måste idrottens forskningsområden få en starkare ställning inom

de traditionella disciplinerna. Detta måste betyda en organisation som har formella kontakter med bl.a. samhällets olika forskningsråd.

På det lokala planet kan det vara lämpligt att inrätta en speciell tvärvetenskaplig grupp med representanter från många institutioner. Så har skett vid Umeå universitet med stor framgång. Idrottsforskningen är där brett förankrad och har starkt stöd hos institutions-, fakultets- och universitetsledningar.

Jag kommer senare att lämna vissa organisatoriska förslag som har den här aspekten som bakgrund.

5.8.2. Oförstående attityd från forskarsamhället i övrigt

Troligen är det väl allmängiltigt, att forskare inom olika områden inte känner sig uppskattade efter förtjänst. Men mitt bestämda intryck är att idrottsforskarna utsätts för en speciellt oförstående attityd från stora delar av forskarvärlden. Med tanke på idrottens ställning i samhället, i människors medvetande och aktivitet är det svårförklarligt.

Konkreta exempel på hur andra samhällsområden behandlar idrotten är t.ex. stödet från de traditionella forskningsråden.

Den enkät som gjorts inom utredningens ram visar att endast ett forskningsråd - det humanistisk-samhällsvetenskapliga - satsade på idrottsforskning. 180.000 kronor gick budgetåret 1987/88 till ett idrottshistoriskt projekt vid pedagogiska institutionen vid universitetet i Umeå. Rådets totala anslag detta budgetår är 103 miljoner kronor.

Forskningsrådsnämnden som enligt sin instruktion skall ta initiativ till och finansiellt stödja viss forskning, hade statsanslag på 45 miljoner kronor budgetåret 1986/87.

Det medicinska forskningsrådets statsanslag 1986/87 var 195 miljoner kronor. Inget satsades på idrottsforskning.

Det naturvetenskapliga forskningsrådet disponerar ca 300 miljoner kronor under samma budgetår.

Styrelsen för teknisk utveckling disponerar ca 700 miljoner kronor för teknisk forskning och utveckling varje år.

Av de totalt 1 350 miljoner kronor ovanstående organ disponerar varje år för satsningar på forskningsprojekt fick således enligt enkäten idrottsforskningen 180 000 kronor.

Det är väl inte uteslutet att de bristande satsningarna från dessa organ också beror på det faktum att idrotten själv har sitt forskningsråd.

Landstingens ansvar för dessa frågor kan också markeras. Överläkartjänster i idrottsmedicin och klinikchefer som ser detta ämnesområdes möjligheter bidrar på sikt till en förbättrad situation för idrottsforskningen.

Endast en god kvalitet på idrottsforskningen kan utrota den något nedlåtande attityden. En enligt min mening befogad upprustning av idrottsforskningen måste ske med beaktande av kvalitetskravet. Innehavarna av de nya tjänsterna måste vara väl kvalificerade, så att de möts med respekt av det övriga forskarsamhället.

5.8.3. Beroendet av personer

Med de fåtaliga tjänster som idag är inrättade speciellt för idrottsforskning bygger dagens bredare verksamhet på det personliga intresset hos de fåtaliga forskare och studenter som för närvarande finns inom olika institutioner. Speciellt markerat är förhållandet inom beteendevetenskaplig och humanistisk forskning. När dessa personer övergår till annan verksamhet finns ingen garanti för att ämnesområdet kan bevara någon tyngd.

Fler tjänster inom idrottsområdet, tvärvetenskapliga grupper m.m. på lokal nivå kan motverka dagens beroende av enskilda personers vilja och förmåga att arbeta inom området.

5.8.4. Medicinsk slagsida

Hittills har centrala resurser främst satsats på det fysiologiska-medicinska området. Det märks t.ex. på antalet professorer. Idrottsforskningen fordrar ett brett perspektiv. Det finns anledning att kraftigare uppmärksamma behovet av ökad beteendevetenskaplig och humanistisk idrottsforskning.

Mina förslag innebär att andelen beteendevetenskapliga och humanistiska professorer ökar inom området.

5.9. Förslag om idrottsforskning och organisation m. m.

5.9.1. Delegationen för idrottens forskning och högre utbildning

Enligt mina direktiv skall jag "med beaktande av vad som anförts i propositionen och utskottsbetänkandet pröva olika lösningar för organisationen av utbildning och forskning inom fysisk fostran och idrott"

De aktuella frågorna i propositionen var hur de ursprungligen tre professurena vid KI skulle kunna hållas samman och på bästa sätt kunna tillgodose idrottens och idrottslärarutbildningens behov.

I utskottsbetänkandet sades följande om HLS/GIH :

"Utskottet har förståelse för att det kan vara svårt att inom en institution för lärarytbildning bereda erforderligt utrymme åt utveckling och forskning i vad gäller idrottens många och olikartade basämnen och den informations- och kunskapsspridning som är av intresse för bl.a. idrottsrörelsen. Frågan om en självständig högskoleenhet för fysisk fostran och idrott bör därför skyndsamt prövas av regeringen".

I utredningsarbetet har jag kartlagt de nuvarande resurserna för forskning och högre utbildning inom idrottsområdet. Denna kartläggning visar att verksamhet pågår, om än i blygsam omfattning, på många platser. Förslag i organisationsfrågan påverkar därför många människor och verksamheter.

I princip kan följande alternativa modeller skisseras:

1. Dagens situation fortsätter i stort sett oförändrad.
2. En självständig idrottens högskola bildas.
3. En samordning i annan organisatorisk form kommer till stånd.

Dagens situation är, enligt min mening, utomordentligt olycklig för forskning och högre utbildning inom idrottsområdet. Jag har tidigare nämnt ett antal problem för idrottsforskningen. Tvärvetenskapligheten gör att ämnet oftast faller "mellan stolarna".

Kort uttryckt säger många att ämnet är viktigt, men få med möjligheter till handling inom forskarsamhället tycker det är så viktigt så att det finns anledning att göra något speciellt. Det gäller t.ex. satsningar från de olika forskningsråden. Den nedlåtande attityden från det övriga forskarsamhället och beroendet av enskilda intresserade personer istället för stöd av en formell organisation är andra problem.

För HLS/GIH, med sin centrala ställning, har jag redovisat hur idrottsämnet har tunnats ut sedan högskolereformen 1977 tog ifrån GIH statusen som självständig högskola, samtidigt som fysiologiska institutionen III organisatoriskt överfördes till KI. Oron för att ledningarna för KI och HLS, långt ifrån de allra mest idrottsintresserade krafterna på GIH, ytterligare skall prioritera ned idrottsforskning och utveckling är stor.

Jag har stor respekt både för KIs synpunkter på medicinsk forskning totalt sett och för HLS allmänna syn på lärarutbildning m.m. Jag konstaterar bara att om alla andra intressen väger tungt, och idrotten inte har en möjlighet att komma till tals på tillräckligt hög nivå, utarmas idrottsforskningen, och därmed den svenska idrotten.

Idrottens forskning och högre utbildning behöver ett organ på tillräckligt hög nivå i utbildnings- och forskarsamhället.

Dagens situation skapar också onödiga bekymmer för alla de orter där goda idéer för idrottens utveckling växer fram. Exempel finns bl.a. i Östergötland, Falun/Borlänge, Sollefteå och Sandviken. Dessa orter saknar nu ett ansvarigt organ, med vilket man kan samtala och hitta sin egen profil och plats i det totala systemet.

Jag vill slutligen anföra som min mening att det är en stor fördel för samhället om de drygt 400 000 idrottsledarna i landets största folkrörelse känner att verksamheten uppskattas så mycket, att kraftfulla organ för utveckling av idrotten kan skapas. Jämförelserna med andra länder görs också av alla dessa ideellt arbetande ledare.

Att fortsätta dagens organisation vore, enligt min mening, förödande för idrottens utveckling i Sverige.

En självständig idrottens högskola är ett mycket oklart begrepp. Idrottsrörelsen har ännu inte fattat beslut om hur utformningen av denna skola skulle se ut i detalj, trots de ställningstaganden som gjordes av 1985 års riksidrottsmöte.

I det tidigare vid skilda tillfällen redovisade yttrandet skriver riksidsrottsstyrelsen :

"GIH, Stockholm, ombildas till självständig idrottshögskola (Sveriges Idrottshögskola) med egna forskningsresurser, delvis ny institutionsuppbyggnad och utökad samverkan med Bosön idrottsinstitut"

Min mycket bestämda uppfattning är att organisationsförändringar som påverkar verksamheten vid de olika universiteten och högskolorna utanför Stockholmsregionen inte skall göras nu. Teoretiskt är det ju möjligt att tolka riksidsrottsstyrelsens önskemål så att olika verksamheter, t.ex. pedagogisk forskning och utbildning i Umeå, skulle integreras i den nya högskolan och organisatoriskt lämna universitetet. Jag tror att en sådan utveckling vore mycket olycklig. Den skulle skapa oro och slå sönder väl fungerande tvärvetenskapliga arbetslag på många platser i vårt land.

Kvar finns då möjligheten att skapa en självständig högskola av de resurser som idag finns kvar vid HLS/GIH - KI - Bosön.

Ett sådant beslut skulle vid första anblicken ge väsentliga fördelar.

Det skulle ligga i linje med internationell utveckling. Ett självständigt organ på högre nivå i forskar- och utbildningssamhället skulle skapas. GIHs ledning skulle konkret uttryckt kunna tala med ledningarna för HLS och KI på mer jämställd nivå. Skolan kunde ta ett direkt ansvar för dialogen med andra universitet och högskolor och för kontakterna med flera orter som är intresserade av satsningar på forskning och högre utbildning inom idrottsområdet. Landets största folkrörelse skulle få ett självständigt organ för idrottens utveckling.

Jag har dock tidigare anslutit mig till den utbildningspolitiska syn som säger att läraryrket bör hållas samman i HLSs regi. Därmed är det således inte möjligt att organisatoriskt föra över eleverna vid idrottslärar- och specialidrottslärarlinjerna till den nya högskolan. Dessa elever och deras lärare är ju en tung del i den nuvarande verksamheten vid GIH-området. En annan tung del är den fysiologiska institutionen III vid KI.

För att ge den nya självständiga högskolan tyngd anser jag det väsentligt att flera forskartjänster m.m. organisatoriskt kan flyttas över till den nya högskolan.

Jag kommer senare att lämna förslag om vissa tillskott och ny institutionsuppdelning vid HLS/GIH. Men beslut om en självständig högskola bör föregås av omfattande diskussioner med alla berörda. Det bör ske i den nedan föreslagna delegationens regi, inte minst för att den ev. nya självständiga högskolan skall få en bra start.

Jag vill också erinra om de framtidsdiskussioner som pågår om t.ex. ett starkt utvidgat samarbete mellan Bosön och HLS/GIH samt om möjligheterna att bygga ett nytt universitet, t.ex. med en särskild idrottsfakultet, på Södertörn.

Jag vill därför för närvarande inte föreslå någon ny självständig idrottshögskola.

Jag hoppas samtidigt att alla intressenter, inkl. idrottsrörelsens representanter, är beredda att senare förutsättningslöst pröva denna fråga, bl.a. inom den föreslagna delegationens ram.

En samordning av resurserna i annan organisatorisk form bör istället skapas.

Jag har därvid övervägt möjligheten att föreslå en konstruktion som enligt högskoleförordningen kallas "särskild inrättning". Högskoleförordningens 16 kap, par. 13 säger:

"För särskilda uppgifter kan vid en högskoleenhet finnas andra inrättningar enligt föreskrifter som regeringen meddelar."

Exempel på sådana inrättningar är institutet för social forskning vid universitetet i Stockholm och centrum för miljövetenskaplig forskning i Umeå.

En sådan inrättning leds av en styrelse. I denna, som kan utses av regeringen, kan olika företrädare för de myndigheter m.m. som skall samordnas ingå. Organisationen kan få en egen budget som kan detaljstyras av regeringen genom regleringsbrev till den myndighet som inrättningen formellt är knuten till. Inrättningen kan också få stöd av denna myndighets administration.

Inrättningens uppgift, verksamhet m.m. klargörs i en förordning.

Jag har funnit denna konstruktion utomordentligt intressant i den situation frågorna om idrottens forskning och högre utbildning nu befinner sig i. Samordningen skulle

förbättras genom att i inrättningen kan finnas representanter för olika universitet och högskolor i styrelsen. Ämnesområdet kan drivas av ett ansvarigt organ. Få inledande störningar skulle uppstå.

Mot bakgrund av dagens situation inom ämnesområdet finns det dock skäl till stark tveksamhet mot en liknande inrättning.

Inrättningen skulle vara formellt knuten till någon av de institutioner som har stor tyngd i de aktuella frågorna. Möjliga alternativ skulle t.ex. vara KI eller HLS. Jag bedömer det som utsiktslöst att få tillräckligt förtroende bland alla ansvariga organ och hos idrottsrörelsen med den situation som för närvarande råder inom detta område med bl.a. klar irritation över KIs förflyttning av resurser från GIH-området till Solna. Kort uttryckt är inrättningen på för låg nivå i systemet jämfört med de krav som för närvarande ställs på handlingskraft, förhandlingsmöjligheter m.m.

I en tid när organisationen för dessa frågor håller på att byggas upp med flera orter som vill "växlas in" i systemet är det önskvärt med ett organ med relativt stor frihet och med goda möjligheter att lämna förslag som kan bli föremål för snabb behandling i regeringskansliet inför arbetet med budgetpropositioner de närmaste åren.

Även om jag är mycket tilltalad av de framtida möjligheterna med inrättning ansluten till en institution som intressenterna inom idrottens forskning och högre utbildning har stort förtroende för vill jag istället föreslå att en särskild regeringens Delegation för idrottens forskning och högre utbildning inom jordbruksdepartementet snarast inrättas.

Delegationens mandat bör vara tidsbegränsat till och med den 30 juni 1991.

Under denna tid skall delegationen bl.a.

1. Lämna förslag om en mer permanent organisation av utbildning och forskning inom fysisk fostran och idrott.

I detta arbete skall en konstruktion liknande den av idrottsutredningen 1969 föreslagna nämnden för idrottsforskning allvarligt prövas.

2. Lämna förslag om angelägna förbättringar inför regeringens årliga behandling av budgetpropositionen.

3. Ansvara för dialogen med olika universitet, högskolor och kommuner, så att en sammanhållen utbildning och forskning inom fysisk fostran och idrott kan skapas med möjligheter för skilda institutioner och orter att få en särskild profil inom denna ram.
4. Ta initiativ till att förbättra forskning och högre utbildning inom området på varje aktuell plats genom t.ex. förslag om idrottsgrupper med representanter för aktuella fakulteter och institutioner.

I det sammanhanget är det naturligt med diskussioner med olika intressenter, t.ex. företag, landsting och kommuner, om deras ev. externfinansiering av delar av idrottsforskningen och den högre utbildningen.

5. Ansvara för att vissa angelägna enstaka kurser snarast kommer till stånd efter dialog med idrottsrörelsen om innehåll m.m..
6. Ansvara för att en utvärdering av nuvarande utbildningar inom idrottsområdet kommer till stånd.
7. Samråda med ledningen för HLS om innehållet i idrottslärar- och specialidrottslärarutbildningarna.
8. Snarast ta initiativ till att utveckla samarbetet mellan HLS/ GIH och Bosön.
9. Ta initiativ till konferenser m.m. för idrottsforskare. Speciellt angeläget är det att alla professorer med anknytning till detta område får en möjlighet att under delegationens samlingar skapa en tvärvetenskaplig och konstruktiv miljö.

Dessa konferenser skall inte ses som en konkurrens till de forskningskonferenser som tidigare har arrangerats i idrottsrörelsens regi. Jag utgår ifrån att riksidrottsförbundet också i fortsättningen kommer att satsa resurser på att sprida information om forskningsresultat och initiera olika forskningsprojekt.

10. Ansvara för viss information om resultatet av idrottsforskningen. Detta bör självfallet ske i samråd med riksidrottsförbundet och de speciella tjänster som finns där för detta ändamål. I princip bör huvudansvaret för denna verksamhet ligga kvar hos riksidrotten. Delegationens arbete blir ett stöd, inte ett alternativ

11. Förankra idrottsforskningen i de skilda forskningsråden och inom styrelsen för teknisk utveckling.

Delegationens ledamöter bör utses av regeringen. Enligt min mening bör bl.a. följande företrädare finnas med från början:

- Ordförande
- Två ledamöter, en från vardera jordbruks- resp. utbildningsdepartementen
- Två ledamöter utsedda på förslag av riksidrottsstyrelsen, varav en bör vara ledamot av Bosöstyrelsen.
- En ledamot utsedd på förslag av landstingsförbundet
- En ledamot utsedd på förslag av kommunförbundet
- En ledamot, verksam på relativt hög nivå inom UHÄ
- En ledamot utsedd på förslag av forskningsrådsnämnden

Delegationen bör ha en huvudsekreterare.

Delegationen bör vidare utse ett arbetsutskott.

Jag utgår ifrån att de resurser för forskningsinformation m.m. som nu finns vid GIH (RFs forskningsassistent) också till viss del kan disponeras av delegationen. Mina finansieringsförslag bygger på att denna resurs också i fortsättningen skall stå till idrottsforskningens förfogande.

Till delegationen kan knytas några referensgrupper. En naturlig grupp är ledamöterna i det nuvarande idrottens forskningsråd som besitter en utomordentlig kompetens i dessa frågor. Denna referensgrupp stärker den vetenskapliga kompetensen. Den kan ge god vägledning vid diskussioner om olika orters/institutioners vetenskapliga kompetens.

Vidare är det angeläget att kvalificerade instruktörer inom riksidrotten kan påverka arbetet. En möjlighet är att konstruera en referensgrupp - ett särskilt "idrottsråd" - med företrädare bl.a. för RFs tävlingsråd. Avsikten med detta råd, liksom med det förra, är att delegationen skall få en god kontakt med idrottsforskningens verklighet.

Delegationen kan utses av såväl jordbruks- som utbildningsdepartementet. Olika skäl kan anföras för båda lösningarna. Min bestämda mening är att idrottsministerns

(jordbruksdepartementet) och hans medarbetares dagliga arbete med idrottsfrågor, och de omfattande kontakter som detta innebär med bl.a. idrottsrörelsen och intresserade kommuner/finansiärer, bör väga tyngre än forsknings- och utbildningsfrågornas formella hemvist (utbildningsdepartementet).

Delegationen bör, enligt min mening, därför lyda under jordbruksdepartementet. Jag förutsätter att den får starkt stöd från utbildningsdepartementet, inte minst i kontakterna med detta departements myndigheter.

5.9.2. Ny roll för idrottens forskningsråd

Jag har tidigare redovisat bl.a. de förslag om idrottens forskningsorganisation som lämnades av idrottsutredningen 1969. Vidare har jag visat att de övriga forskningsrådets intresse av idrottsfrågor är näst intill obefintligt, trots att idrottsforskningen till stora delar är liktydig med forskning inom väletablerade discipliner.

Det finns i princip tre olika sätt att organisera utbildningen och forskningen:

1. Såväl utbildning som forskning handläggs i det enskilda fackdepartementets regi. För idrottens del skulle detta innebära att jordbruksdepartementet också fick ansvar för idrottens utbildning.
2. Utbildningen organiseras inom högskolan, medan forskningen handläggs av det ansvariga fackdepartementet. Detta är vad som i princip sker med idrottens forskning och högre utbildning idag. Idrottens forskning befinner sig dock ännu längre bort från forskarvärldens formella organisation, då ju idrottens forskningsråd är ett särskilt organ inom folkrörelsen och därmed inte ens har någon formell anknytning till något departement.
3. Såväl utbildning som forskning handläggs av utbildningsdepartementet.

Idrottens tvärvetenskapliga karaktär skulle motivera att det tredje alternativet väljs i framtiden. Med en allt starkare ställning för idrottsfrågorna i samhällsdebatten och för idrottsforskningen inom forskarsamhället bedömer jag det alternativet som på sikt det kanske bästa för idrottsforskningen.

Jag finner inga skäl till att förändra ansvaret för utbildningsfrågorna från utbildnings- till jordbruksdepartementet. Jag vill därför avvisa det första alternativet.

Det andra alternativet kan ha betydande fördelar på kort sikt, när nya professurer skall inrättas inom idrottsforskningens område. I detta läge är det ytterst väsentligt, att professurernas ämnesinriktning och även förslag till innehavare kan påverkas av idrottsrörelsen. Det är min övertygelse att idrottsrörelsens möjligheter att påverka dessa frågor är större om frågorna om tillsättning, ämnesbeskrivning m.m. handläggs av jordbruksdepartementet. Där kommer också den föreslagna delegationen att finnas. Den aspekten kan tala för att det andra alternativet bör väljas på kort sikt.

Jag finner ingen anledning att ta ställning i denna fråga utan bedömer att den bör avgöras i diskussioner mellan de båda aktuella departementen. För egen del vill jag dock upprepa att en förutsättning för framgång är att diskussioner om ämnesbeskrivningar, personval m.m. sker i en förtroendefull dialog också med idrottsrörelsen.

Jag vill erinra om att jag har föreslagit att delegationen skall lämna ett förslag till hur frågorna om idrottsforskning skall hanteras på längre sikt. Jag vill därför avvisa tanken att nu föreslå organisationsförändringar för de professurer som redan finns. De bör under den tid delegationen arbetar sortera under utbildningsdepartementet. I annat fall uppstår onödiga organisatoriska störningar i inledningsskedet.

En annan viktig principfråga är i vilken utsträckning den självständiga folkrörelsen också i fortsättningen skall handlägga projektansökningar m.m. i egen regi vid sidan av alla samhälleliga organ.

Min mening är att idrottsforskningen är ett starkt samhällsintresse. Erfarenheten visar att den nuvarande självständiga ställningen för idrottens forskningsråd har gett begränsade möjligheter att påverka andra forskningsråd och förberedelsearbetet inför t.ex. forskningspolitiska propositioner.

Statsanslag till idrottens forskningsråd bör därför i princip upphöra från och med den 1 juli 1988.

Jag inser självfallet att detta kan innebära vissa problem i inledningsskedet. Men detta viktiga principbeslut måste enligt min bestämda mening fattas. Med mina förslag till

finansiering kommer dock medel fortfarande att finnas kvar för idrottsrörelsens egna satsningar på särskilda forskningsprojekt m.m.

Om resurserna vore obegränsade skulle jag möjligen överväga att lämna förslag både om fasta forskningsresurser och ytterligare fria medel för fördelning av idrottsrörelsen själv. Men mina direktiv ger inte utrymme för dessa önskedrömmar. Det är min övertygelse att en kraftfull delegation som anstränger sig för att få in ökade fasta forskningsresurser, de nya tjänster jag föreslår tillsammans med ett hårt och gemensamt arbete av alla berörda för att förankra idrottsforskningen inom de olika forskningsråden på sikt kommer att ge en effektivare idrottsforskning än om den också forstärkningsvis handhas av ett särskilt idrottens forskningsråd.

Med denna uppläggning bortfaller samhällets behov av idrottens forskningsråd.

Idrottens forskningsråd har hittills satsat resurser på många för idrottsforskningen utomordentligt viktiga projekt.

IFR har under åren också gjort utomordentliga insatser för att tillförsäkra idrottsforskningen tjänster.

Redan 1974 tillsatte RF en forskartjänst i beteendevetenskaplig forskning. Förste innehavare blev Lars-Magnus Engström.

I januari 1979 beslutade RF att verka för att inom ramen för RF skapa en fast beteendevetenskaplig tjänst på hög akademisk nivå. I flera äskanden argumenterades för denna lösning.

På sommaren 1983 inrättades den extra professuren (Lars-Magnus Engström). RF täckte lönekostnaderna samt vissa driftkostnader under tre år. HLS övertog ansvaret för professuren den 1 juli 1986. Samtidigt inrättades en halvtidstjänst som forskningsassistent i beteendevetenskaplig forskning genom RFs satsningar.

I äskandet inför 1988/89 begär RF en kraftig ökning av resurserna för forskningsarbete. Huvudskälet till detta är att forskningsinstitutioner nu tillkommit bl.a. genom IFRs initiativ och medverkan.

Rådets medlemmar har arbetat hängivet för att utveckla idrottsforskningen. Den samlade forskningskompetensen inom rådet är imponerande. Rådets verksamhet har varit en garanti för att idrottsforskningen hittills trots allt har tillförts några medel överhuvudtaget.. Det är närmast en självklarhet att alla dessa idrottsintresserade forskare har en viktig uppgift , även om idrottsforskningen organiseras annorlunda.

Det är självfallet riksidrottsstyrelsen själv som avgör om detta idrottsrörelsens eget råd skall leva vidare som referensorgan till riksidrottsstyrelsen inför beslut om t.ex. externfinansiering av forskning. Sådana beslut i riksidrottsstyrelsen borde i framtiden bli lika naturliga som forskningsbeslut hos andra intressenter i samhället, t.ex. företag och andra organisationer.

Ett naturligt område för satsningar är, enligt min mening, den nedan föreslagna nyinrättade institutionen för idrott vid HLS/GIH. Jag vill allvarligt uppmana riksidrottsstyrelsen att överväga att under en övergångstid finansiera t.ex. en professur med stark anknytning till specialförbundens utveckling av de enskilda idrotterna.

Detta förutsätter självfallet att statsanslagen i framtiden ges under stor frihet för riksidrottsstyrelsen. Tidigare har i regleringsbrev klargjorts hur mycket som t.ex. skall användas för forskning. Det bör vara naturligt att riksidrotten i större utsträckning får möjlighet att externfinansiera forskning på egna villkor. De förslag jag lämnar om en bredare samhällelig bas för idrottsforskningen får ju inte ses som ersättning för idrottsrörelsens fortsatta ansträngningar att påverka och förbättra idrottsforskningen. Det förefaller naturligt att riksidrottsstyrelsen också i framtiden avsätter resurser för stöd åt skilda projekt. Jag skulle dock mycket bestämt vilja rekommendera riksidrottsstyrelsen att slå fast att det är detta organ - inte idrottens forskningsråd - som beviljar medel till skilda projekt. Om idrottens forskningsråd också i framtiden skulle framstå som någon form av halvstatligt organ på samma nivå som övriga forskningsråd kommer, enligt min mening, möjligheterna att få medel från dessa att omintetgöras.

5.9.3. Ordinarie professur i idrottspedagogik

Jag har tidigare konstaterat att det primära för idrottsforskningen, med den organisation den har idag, är att slå vakt om de resurser som finns och få garantier för att dessa inte försvinner i framtiden.

Jag föreslår därför att den extra professuren i beteendevetenskaplig idrottsforskning med särskild inriktning på idrottspedagogik vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm (innehavare Lars-Magnus Engström) genom regerings- och riksdagsbeslut omvandlas till en ordinarie professur, finansierad inom ramen för HLS nuvarande resurser. Detta innebär ingen merkostnad för samhället, i praktiken endast en "öronmärkning" av delar av det statliga anslaget till HLS. Också på denna punkt har jag samrått med ledningen för HLS.

Professuren bör från den 1 juli 1988 tillhöra den nedan föreslagna nyinrättade institutionen för idrott vid HLS.

5.9.4. Institution för idrott vid Högskolan för lärarutbildning i Stockholm

Det är väsentligt att idrottsämnet och övriga ämnen kan hållas samman i idrottslärarutbildningen. Jag vill därför avvisa tanken att idrottslärarutbildningen skulle skiljas från lärarhögskolorna och istället bedrivas t.ex. vid en självständigt idrottshögskola.

Samtidigt är det viktigt att idrotten kan utvecklas och få ett kraftcentrum. Detta är ett intresse både för idrottsrörelsen och idrottslärarutbildningen. HLS är enligt min mening i dagsläget bäst skickad att klara denna uppgift.

Jag vill därför föreslå HLS ledning att bilda en särskild institution för idrott vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm den 1 juli 1988. Denna institution, med i inledningsskedet mycket begränsade resurser, bör utveckla idrottsämnets olika aspekter till gagn för idrottsrörelse och lärarutbildning. Institutionen bör självfallet samlokaliseras med den nuvarande institutionen för lärarutbildning på GIH-området.

Jag noterar att HLS i en skrivelse till utbildningsdepartementet den 30 januari 1985 har förordat en liknande lösning, något som jag också har fått bekräftat vid en särskild överläggning med företrädare för HLS ledning.

Institutionen kan ge intressanta utvecklingsmöjligheter.

Det ankommer självfallet på ledningen för HLS att disponera resurserna mellan institutionerna för läranutbildning och idrott, med undantag av de professorer jag lämnar olika förslag om.

Tillsammans med de förslag jag senare lämnar för att bl.a. KIs nuvarande resurser avsedda för idrottsforskning skall kunna hållas samman på ett bättre sätt läggs en god grund för ett idrottens kraftcentrum inom nuvarande HLS/GIH.

5.9.5. KIs resurser i idrottsforskningens tjänst

Utbildningsutskottet anförde på våren 1986 följande om de tre professurerna vid KIs institution för fysiologi III (UbU 1985/86:24):

"Utskottet konstaterar att de nämnda tre högre tjänsterna i fysiologi vid förutvarande gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm har tillkommit i en bestämd avsikt. Enligt utskottets mening bör tjänsterna fortsättningsvis vara knutna till forskning och utbildning som avser fysisk fostran och idrott".

I proposition 1986/87:80 om forskning anförde också utbildningsministern om de aktuella tjänsterna att det borde utredas "hur resurserna skall kunna hållas samman och på bästa sätt kunna tillgodose idrottens och idrottsläranutbildningens behov."

I tidigare avsnitt har jag redovisat hur KIs ledning i december 1986 trots riksdagsbeslutet flyttade över resurser från GIH-området (fysiologiska institutionen III) till institutionen för neurofysiologi i Solna. Därmed försämras möjligheterna att använda dessa resurser i idrottsforskningens tjänst. Detta är ju en avgörande förklaring till att denna utredning görs.

Enligt min mening är utbildningsministerns intentioner i propositionen och riksdagsbeslutet utomordentligt samstämmiga, entydiga och klart formulerade. Det måste betyda att utbildningsministern och riksdagen vill att de totala resurser (personer och medel) som traditionellt har använts för idrottsforskning också skall användas på detta sätt i fortsättningen.

Med all respekt för KIs beslut och för den arbetsfördelning som råder i forskarsamhället kan man konstatera att överflyttningen inte motiverades av idrottsintresse eller av hänsyn till idrottsforskningen. Istället forskar Sten Grillner, trots den ursprungliga

ämnesbeteckningen fysiologi, särskilt kroppsövningarnas fysiologi, inom ett område som KI för närvarande, och även traditionellt, fäster stor vikt vid (neurofysiologi). Hans forskning i detta ämne ansågs vinna på den koncentration som finns i Solna.

Två centrala frågor är då dessa:

1. Hur skall de resurser som KIs ledning redan har undandragit idrottsforskningen kunna användas för detta ändamål?
2. Hur kan en organisation skapas som förhindrar att ytterligare resurser, enligt riksdagen avsedda för idrottsforskning, försvinner till andra ändamål?

Det finns två principiellt olika lösningar av den första frågan.

En möjlig lösning är den som aktualiserats av prefekten vid institutionen för fysiologi III, Per-Olof Åstrand. Han har i en skrivelse till konsistoriet vid KI den 25 februari 1987 föreslagit att den under våren 1987 vakanta professuren i neurofysiologi vid KI skulle återinrättas med professor Sten Grillner som innehavare. Därefter, menade Åstrand, borde Grillners nuvarande tjänst ledigförklaras. Åstrand bad dessutom att få tillbaka övriga resurser som flyttats.

En annan lösning är att de totala resurser som under senare år har förlyttats från institutionens idrottsforskning till andra ändamål inom KIs verksamhet i nästa års budgetproposition återigen tillförs idrottsforskningen. Detta leder till större frihet att fördela resurserna på olika tjänster m.m.

På grund av bl.a. administrativa fördelar för alla inblandade parter och möjligheten att få större frihet i hur de bortdragna resurserna åter skall kunna användas i idrottsforskningens tjänst förslår jag det andra alternativet.

Jag beräknar värdet av dessa resurser (löner, utrustning m.m.) till ca 1 miljon kronor per år. Dessa medel bör avräknas från KIs ordinarie budget. Jag beräknar senare dessa medel som intäkter som kan finansiera en del av de övriga förslag om idrottsforskning som redovisas. Se vidare avsnittet "Finansiering".

Den andra frågan bör enligt min mening lösas genom följande åtgärder:

1. I regleringsbrev för budgetåret 1988/89 klargörs att de återstående professurerna (P-O Åstrands och Björn Ekbloms) fortsättningsvis skall vara knutna till verksamhet vid HLS (institutionerna för idrott och idrottslärarutbildning). Det bör också klargöras att placeringen skall vara vid dessa utbildningar vid Valhallavägen.
2. Under anslaget Medicinska fakulteterna uppförs budgetåret 1988/89 en särskild anslagspost till HLS. Där öronmärks medel budgetåret 1987/88 för idrottsforskning vid fysiologiska institutionen vid förutvarande gymnastik- och idrottshögskolan tillsammans med ev. anslagsuppräknig för nästkommande budgetår.
3. I regleringsbrev, eller i annan form, bör också framgå hur tjänsterna bör prövas, hur ämnesinnehåll skall definieras, sakkunniga och tjänsteförslagsnämnd utses.

Utgångspunkten för dessa beslut skall enligt min mening vara att styrelsen för HLS (med nyutsedd företrädare för idrottsrörelsen) får ett avgörande inflytande över dessa tjänster. Det bör självfallet klargöras att intresse för idrotten är en förutsättning för tjänsterna.

Denna fråga är utomordentligt aktuell, då professor P-O Åstrand pensioneras under 1988.

Ett möjligt alternativ till detta förslag skulle vara att av de kvarvarande resurserna vid institutionen för fysiologi III skapa en särskild institution för humanbiologi vid HLS. Jag har allvarligt övervägt detta förslag. Men nackdelarna för befattningshavarna vid institutionen skulle bli allvarliga genom avsaknaden av formella kontakter med den medicinska forskningsvärlden. KI är skickligt på att administrera medicinsk forskning. Vidare innebär den formella anknytningen till KI möjligheter att få del av bl.a. utbildningsbidrag, rörliga utbildningsbidrag och vissa fonder inom det medicinska området.

En anknytning till KI är också förutsättningen för enkla disputationsmöjligheter och egna förslag beträffande bl.a. kandidater till forskarutbildning, opponenter och betygsnämnd.

En konstruktiv lösning tillsammans med KI - inte i strid med institutet - garanterar också att idrottsforskningen också i framtiden kan tillgodogöra sig de resurser som finns vid KI. Bl.a. har jag tidigare redovisat de idéer om forskningsanknytning av utbildningen vid HLS/GIH som för närvarande diskuteras i en gemensam arbetsgrupp.

Genom dessa åtgärder verkställs, enligt min mening, på bästa sätt riksdagens intentioner att de ekonomiska resurser som ursprungligen avsetts för forskning om idrott också i framtiden används för detta ändamål.

5.9.6. Idrottsföreträdare i HLS styrelse

Mot bakgrund av HLS ökade tyngd i den framtida organisationen för forskning och högre utbildning inom idrottsområdet föreslår jag att regeringen snarast utser en företrädare för idrottsrörelsen i HLS styrelse.

Med hänsyn till de diskussioner som tidigare förts om behovet av ett gott samarbete mellan ledningarna för HLS och Bosön är det angeläget att denne idrottsföreträdare också är ledamot av Bosöns styrelse. Genom detta personsamband skapas en god grund för ett intressant utvecklingsarbete.

I samband med diskussionen om HLS nya och mer omfattande roll (ny institution för idrott och starkt inflytande över institutionen för fysiologi t.ex.) är det rimligt att framhålla att HLS får stora uppgifter och tämligen begränsade nya ekonomiska resurser. Kraven på snabba resultat bör inte sättas för högt. Jag noterar dock att representanter för HLS ledning vid överläggningar har ställt sig positiva till förslagen.

5.9.7. Nya professurer

En förstärkning av idrottsforskningen kan ske på många sätt. Mina direktiv ger inte utrymme för satsningar som ej finansieras. Jag vill därför lämna förslag om några för idrottsforskningen strategiskt viktiga tjänster i vetskap om att det är svårt att göra ett fullgott arbete som professor utan kringresurser i form av personal och utrustning.

Men jag utgår ifrån att den ovan föreslagna delegationen efter dialog med de för de föreslagna tjänsterna ansvariga institutionerna, landsting m.fl. intressenter skall lyckas tillförsäkra de nya professorerna rimliga resurser redan i inledningen.

Vid min prioritering har jag tagit hänsyn bl.a. till följande faktorer:

1. Graden av egna satsningar på idrottsforskning

Det är väsentligt att nya satsningar görs på de orter där universitet/högskolan utan speciellt statligt stöd har tagit chansen att utveckla idrottsforskningen. Därmed finns en viss garanti för att den nya tjänsten kommer till en miljö där frågorna redan är väl förankrade i ledningarna.

2. Graden av satsning från samhället utanför

Det är viktigt att landsting och kommuner slår vakt om idrottsforskningen. Därigenom skapas garantier för en stabil och långsiktig utveckling av ämnesområdet.

3. Den vetenskapliga nivån

En ny professur medverkar självfallet till att väsentligt höja den vetenskapliga nivån. Men framgång fordrar också att en god forskarmiljö redan finns.

4. Bredd och tvärvetenskaplighet

Jag anser att begränsade resurser i inledningen skall koncentreras till orter där garantier redan finns för bredd och tvärvetenskaplighet. Det blir då enklare att få stöd från flera källor, bl.a. de olika forskningsråden.

Jag delar således riksidrottsstyrelsens principiella syn på behovet av koncentration i inledningsskedet.

Tillsammans bildar de olika kriterierna ett mönster som ger en god idrottsforskningsmiljö; möjlighet till heltidsarbete, närhet till varandra, stöd från ledning och samhället utanför och självfallet ett dokumenterat idrottsintresse.

De nya tjänster jag föreslår avser att komplettera varandra och de "idrottsprofessorer" som redan finns. Det blir därvid en balans mellan ämnen och platser som jag har funnit ett starkt stöd för vid diskussioner med skilda företrädare för ämnesområdet. Utkast till ämnesbeskrivningar har gjorts i samråd med vissa forskare inom aktuella ämnesområden.

Jag föreslår följande nya ordinarie professorer enligt nedanstående prioritering:

1. Historia, särskilt idrottshistoria, vid historiska institutionen, humanistiska fakulteten, vid universitetet i Stockholm.

Varje folkrörelse har sin historia. Ur historien hämtar en folkrörelse kraft för att ta itu med dagens och framtidens utmaningar. Forskning om idrottsrörelsens historia ökar samhällets respekt och förstärker folkrörelsekaraktären.

Dagens idrottsdiskussion innehåller många intressanta perspektiv på hoten mot folkrörelsekaraktären. Det är ett starkt samhällsintresse att idrotten får en möjlighet att slå vakt om sin folkrörelseprofil.

Ämnesområdet betonar idrottens ideologi och folkrörelseroll.

Det är till sin karaktär humanistiskt. Basen utgörs av de historiska perspektiven med tyngdpunkt på modern- och samtidshistoria. Särskild hänsyn tas till ideologi- och folkrörelseaspekterna, varvid speciellt dagens förhållanden beaktas mot bakgrund av den bakomliggande utvecklingen. Syftet är att med utgångspunkt i idrottens historiska manifestationer nå ökad förståelse för det nutida idrottslivet och ge förutsättningar för att diskutera framtidens.

Jag bedömer att de bästa förutsättningarna för historieforskning, möjligheterna att få kunniga och intresserade studerande m.m., finns vid historiska institutionen vid universitetet i Stockholm.

Professorn bör också ha undervisningsskyldighet och en stor del av sin verksamhet vid institutionerna för idrott och idrottslärarutbildning vid HLS/GIH.

För att ge idrottsrörelsen en möjlighet att utveckla profilen vid den egna skolan Bosön bör delegationen snarast ta upp förhandlingar med den tillsatte professorn och Bosöstyrelsen om möjligheter till undervisning, lokaler m.m. vid idrottsrörelsens egen skola. Också övriga kringresurser på Bosön bör diskuteras.

Jag förutsätter att innehavaren av professuren därmed kommer att vara verksam på tre platser (universitetet, HLS/GIH och Bosön)

2. Pedagogik med särskild inriktning på idrottspedagogik vid pedagogiska institutionen vid Umeå universitet.

Ämnesbeskrivningen, som bör göras av UHÄ i samråd med institutionen och delegationen, bör ta hänsyn till nuvarande professur inom området (Lars-Magnus Engström) så att den gamla och den nya tjänsten på olika sätt kompletterar varandra.

Ämnesbeskrivningen bör poängtera något av Umeås profil. Det betyder en samhällsvetenskaplig inriktning med ett brett perspektiv på idrotten i vuxensamhället.

3. Skadeförebyggande idrottsmedicin vid Hälsouniversitetet i Linköping.

Professuren placeras vid Hälsouniversitetet och blir en del av dess preventiva profil. Forskningsområdet blir tvärvetenskapligt med möjliga kontaktytor mot Tekniska högskolan beträffande t.ex. hållfasthet och materiallära, men även beträffande t.ex. medicinsk teknik och industriell ergonomi. En annan kontaktyta inom universitetet utgör filosofiska fakultetens Tema-forskning, dels temat Hälso- och sjukvården i samhället, särskilt dess sociologiska inriktning, men även tema Kommunikation är en möjlig samarbetspartner.

Hälsouniversitetet har sällsynt goda kontakter med Östergötlands läns landsting både beträffande undervisning och forskning, men också beträffande den idrottsmedicinska enheten och övriga hälso- och sjukvårdsinrättningar liksom dess friskvårdsenhet.

Professurens inriktning mot humanfysiologi - ergonomi innebär att meritering kan förekomma inom t.ex. arbetsfysiologi, muskelfysiologi, biomekanik, men även näringsfysiologi.

4. Professur i idrottsmedicin vid universitetet i Umeå

Vid Umeå universitet finns en kompetens inom det idrottsmedicinska området som motiverar en professur.

En sådan professur ger också universitetet möjlighet att få en forskningsförankring på hög vetenskaplig nivå av nuvarande och planerade idrottsutbildningar (Se tidigare avsnitt).

Ämnesbeskrivningen bör göras i samråd med universitetet i Umeå och delegationen och anknyta till den tradition som finns inom det idrottsmedicinska området vid detta universitet.

De nya professurerna bör inrättas från och med den 1 januari 1989.

Genom otaliga samtal med företrädare för idrottsforskningen är jag helt övertygad om att det i landet som helhet finns utomordentligt kompetenta sökanden till de fyra föreslagna tjänsterna.

5.9.8. Av idrotten externfinansierad professur?

Jag har ända in i slutskedet av utredningen övervägt att lämna förslag om en professur i pedagogik med särskild inriktning på idrottspedagogik och idrottens praktiska utveckling vid institutionen för idrott vid HLS.

Detta skulle öka tyngden i den nyinrättade institutionen för idrott, ett starkt önskemål från idrottsrörelsen.

Inom ämnesområdet kan samhälls- och beteendevetenskapliga metoder för specialförbundens utveckling av tävlingsidrotten studeras.

Vetenskapsområdet kan innefatta bl.a. allmän idrottskunskap och organisationsutveckling, specialidrotternas teori och metodik.

Inom ämnesområdet kan också olika uttrycksformer för barns och ungdomars idrottskultur, d.v.s. idrott som lek och rekreation, idrott som skolämne och idrott som föreningsverksamhet studeras. Forskningsområdet kan innefatta beskrivning och analys av olika idrottsformers betydelse för barns fysiska/motoriska såväl som psykiska/sociala utveckling. Som de två viktigaste utvecklingsmiljöerna framstår här barn- och ungdomsskolans idrottsundervisning och den frivilliga verksamheten i idrottsföreningar.

Jag har funnit att det finns en allmän önskan inom idrottsrörelsen om en professur med liknande inriktning. Men jag har också funnit att de synpunkter som finns på ämnesinriktningen är utomordentligt allmänna och i viss mån motstridiga. Mitt förslag är därför att idrottsrörelsen tar ett stort ansvar för en snabb precisering av önskemålen på denna punkt och att riksidrottsstyrelsen allvarligt överväger en externfinansiering under något år av en professur med önskad inriktning. Därefter borde den nya professuren kunna finansieras av samhället.

Ämnesbeskrivningen bör, enligt min mening, anknyta också till den praktiska idrottsprofil som finns på Bosön.

Också denna professur bör till viss del verka på Bosön.

5.9.9. Rullande planering och stegvisa beslut

Riksdagsbeslut i enlighet med de förslag som jag lämnar ovan ger vissa orter och institutioner klara besked om att de har fått en särställning i uppbyggnaden av en kvalificerad idrottsforskning och av idrottens högre utbildning. Det är min förhoppning att detta tar sig uttryck i tillskott av lokala medel för kringresurser m.m. Forskare på orterna vågar i större utsträckning satsa på idrottsforskning i takt med att besked ges, resurser byggs upp och tjänster inrättas.

Genom delegationen skapas också ett organ som kan delta i en kontinuerlig dialog med andra intresserade. Genom en dialog, rullande planering och stegvisa beslut, t.ex. i samband med att övriga forskningsprogram ses över vart tredje år, kan övriga orter efter hand komma in i helheten, inte minst sedan de själva har visat kompetens och idérikedom.

Vid nästa större beslutstillfälle bör bl.a. dessa frågor ställas:

1. Bör samhället satsa på ytterligare nya professurer eller fler mellantjänster, forskarstipendier m.m. till idrottsforskningen?

Speciellt angelägna professurer att ta ställning till vid detta tillfälle bedömer jag vara t.ex. den med stark idrottsanknytning vid HLS/GIH och biomekanik/teknik t.ex. i Linköping.

Andra aktuella professurer kan vara idrottsmedicin och/eller idrottspedagogik i Göteborg. Det är ingen tvekan om att det också där finns vetenskaplig kompetens som skulle kunna motivera detta steg.

Det är rimligt att de professurer som nu kan börja verka får en chans att tillfredsställande sköta sina arbetsuppgifter innan nästa större steg tas. Deras arbete underlättas av kraftfulla lokala satsningar som i viss mån bör vara en förutsättning för nya statliga resurser i nästa steg.

Speciellt gäller denna markering Stockholmsregionen, där de högsta ledningarna för de berörda institutionerna måste lyckas klara en samverkan med varandra och med landstinget i Stockholm.

2. Hur stor andel av resurserna bör läggas på tillämpad forskning?

I nästa stadium får rimligen den tillämpade forskningen större utrymme. Centrala frågor är här hur mycket t.ex. Bosön och Falun/Borlänge har lyckats utveckla sina idéer. I detta skede kan kanske också speciella regionalpolitiska satsningar ge stöd till orter som ännu inte finns med i det totala systemet.

3. Hur bör organisationen av utbildningen och forskningen inom fysisk fostran och idrott vara i det längre perspektivet?

Jag har ovan lämnat förslag om att delegationen skall arbeta med denna fråga. I det sammanhanget är det naturligt att frågan om en självständig idrottshögskola kommer upp igen. Det är också angeläget att definitivt slå fast den organisatoriska hemvisten för samtliga idrottsprofessorer.

Vid den tidpunkten har utvecklingen av institutionerna för idrott och idrottslärarutbildning vid HLS, fysiologiska institutionen III vid KI/HLS samt Bosön ökat förutsättningarna att skapa ett idrottens kraftcentrum som i samarbete på jämställd nivå med andra universitet och högskolor utvecklar idrottsämnet, idrottsforskningen och idrottsrörelsen.

5.9.10. Idrottsrörelsens eget ansvar

Mina förslag innebär att en kraftfull organisation skapas för utveckling av idrottsforskning och idrottens högre utbildning. Önskedrömmar om mycket stora satsningar på kort sikt rimmar illa med direktiven.

Idrottsintresserade människor kunde naturligtvis önska att idrottsforskningen hade en starkare ställning. Min mening är att styrkan något står i relation bl.a. till folkrörelsens egna insatser för att bilda opinion för sin sak. Inom detta område har inte diskussionen om behovet nått så långt utanför riksidrottsstyrelsens sammanträdesrum. I vissa fall har inte frågorna ens behandlats där utan i speciella utskott och kommittéer. Därför saknas

ännu en sammanhållen och väl förankrad idrottsrörelsens forskningspolitik. Detta är naturligtvis olyckligt för alla med intresse av frågorna.

Idrottsrörelsen har ett stort ansvar för att en kraftfull organisation kan skapas.

Distriktsförbunden bör överväga att starta ett arbete för att förankra t.ex. idrottsmedicinen inom landstingets verksamhetsområde. Överläkartjänster är angelägna liksom förståelse för att disciplinen ger många positiva spridningseffekter till den totala sjukvården. Goda exempel kan hämtas från samarbetet mellan Östergötlands Idrottsförbund och Östergötlands läns landsting.

Det finns ett intryck bland idrottsorganisationer att det är lättare att få stöd för anslagsäskanden inom landstingets sjukvårdsbudget än inom kulturbudgeten, där idrottsanslagen i landstingsbudgeten normalt finns. Om detta kan man föra principiella resonemang, dock inte i denna utredning. Jag vill endast konstatera att jag har samma intryck.

Distriktsförbunden kan också medverka till att kontakterna med forskarsamhället förbättras. Diskussioner om idrott kan initieras bland forskare. Och diskussioner om forskning och idrottens högre utbildning kan föras bland de aktiva inom idrottsrörelsen. Då ökar förståelsen för idrott bland forskarna och förståelsen för forskning bland de idrottsaktiva. Båda effekterna är lika angelägna.

Om nu samhället förstärker idrottsforskningen och lägger en acceptabel grund för denna är det naturligt att t.ex. RF och skilda specialförbund satsar ekonomiska resurser på denna forskning. Liksom företag och andra organisationer än idrottsrörelsen fattar flera strategiska beslut om hur begränsade resurser skall satsas, är det naturligt att idrottsrörelsens olika organisationer i större utsträckning än för närvarande också externfinansierar viss tillämpad forskning.

Speciellt angeläget känns det att RF bidrar till att förstärka de delar av forskningssamhället som man i remissvar ständigt betonar, t.ex. den nu föreslagna idrottsinstitutionen vid HLS. Det är naturligt att riksidsrotten själv genom egna insatser också satsar t.ex. projektpengar på de fasta forskningsresurser som skapas genom mina förslag.

Forskningsstipendier, konferenser om forskning m.m. är också naturliga inslag i en aktiv folkrörelses verksamhet.

Denna uppläggning förutsätter dock att statsmakterna beviljar medel till riksidrotten under stor frihet. Regleringsbrev får inte göra det omöjligt att satsa särskilda medel på forskning.

6. FINANSIERING

6.1. Principer

Om idrotten skall utvecklas i vid mening måste olika departement- inte endast idrottsministern och jordbruksdepartementet - ta sitt ansvar för denna utveckling. Så sker ju också. T.ex har utbildningsdepartementet varit utomordentligt lyhört och positivt när SISU - idrottsrörelsens eget studieförbund - bildades.

Jag har tidigare lämnat frågan om de nya professurernas departementala hemvist på kort sikt öppen. Och delegationen skall lämna förslag om forskningsorganisationen på längre sikt.

Det förefaller dock rimligt, oavsett vilken princip som senare väljs, att de nya satsningar som enligt mina förslag bör ske i forskningssamhället fördelas mellan utbildnings- och jordbruksdepartementen. Utbildningsdepartementet är idag ansvarigt för forskning och utbildning.

Samtidigt finns det skäl att konstatera att jordbruksdepartementet idag finansierar verksamheten inom idrottens forskningsråd. Det är naturligt att också delar av dessa medel används för att bygga upp den nya forskningsorganisationen, att fria projektmedel satsas på fasta tjänster, samtidigt som ansträngningar görs för att få forskningsprojekt med anknytning till idrott finansierade genom övriga forskningsråd.

Mina beräkningar förutsätter att de fasta resurser som finns inom idrottens forskningsråd idag (personal, lokaler m.m.) också i fortsättningen skall finansieras över jordbruksdepartementets huvudtitel (Anslaget Stöd till idrotten). Forskningsassistenten m.fl. förväntas arbeta mycket nära den föreslagna delegationen, bl.a. med att sprida information om forskningsresultat.

6.2. Kostnader

Inom idrottsforskningen är idag fyra professurer finansierade inom forskningssystemet, tre med statsmedel (Åstrand, Ekblom och Engström) och en genom donationsmedel (Eriksson).

Jag föreslår följande nya professurer:

1. Idrottshistoria i Stockholm
2. Idrottspedagogik i Umeå
3. Skadeförebyggande idrottsmedicin i Linköping
4. Idrottsmedicin i Umeå

Jag beräknar kostnaderna för de båda medicinprofessorerna till vardera 800.000 kronor per år. Denna beräkning bygger på den schablon som finns för den typen av tjänster. I dessa kostnader finns självfallet en del kringresurser som den typen av ämne behöver.

Kostnaderna för de båda övriga professorerna (idrottshistoria och idrottspedagogik) beräknas också enligt schablon till 300.000 kronor vardera per år.

Kostnaderna för de fyra professurerna blir således totalt 2,2 miljoner kronor per år. Då professurerna bör inrättas först den 1 januari 1989 blir kostnaden för budgetåret 1988/89 1,1 miljoner kronor.

Den föreslagna delegationens kostnader (lön till huvudsekreterare, resor, konferenser m.m.) beräknar jag till 1 miljon kronor per år.

I delegationens arbete ingår bl.a. att lämna förslag om frågornas organisation på längre sikt, resor till och dialog med många intressenter inom området, planering av och diskussion med aktuella högskolor och universitet om enstaka kurser m.m., utvärdering av nuvarande utbud, konferens- och initiativverksamhet samt information om idrottsforskningens resultat i samråd med riksidsrottsförbundet.

Utvärderingskostnaderna för nuvarande idrottsutbildningar på högskolenivå beräknar jag till 0,2 miljoner kronor per år.

Jag beräknar kostnaderna för de enstaka kurserna till ca 0,4 miljoner kronor per år (motsvarande kostnaderna för ca 30 helårsplatser det första året, men spridda på fler kurser och fler studerande).

Till detta kommer studiemedel för samma antal platser. Jag beräknar dessa till ca 0,6 miljoner kronor per år.

Utgifter budgetåret 1988/89 - sammanfattning

Milj. kr.

1. Fyra professurer	1,1
2. Delegationen	1,0
3. Utvärdering	0,2
4. Enstaka kurser	0,4
5. Studiemedel	0,6

Summa: 3,3

6.3. Finansiering

Mina direktiv säger följande:

"Utredaren skall visa hur förslag som innebär utgiftsökningar eller inkomstminskningar skall finansieras. Detta skall ske genom att utredaren anger konkreta förslag till rationaliseringar eller omprövningar som innebär besparingar inom utredningens område eller närliggande områden. Förslagen skall således kunna genomföras med oförändrade eller minskade resurser."

Jag föreslår följande finansiering genom utbildningsdepartementets område:

I enlighet med riksdagens beslut om att de resurser vid KI som en gång var avsedda för idrottsforskning också bör användas för detta bör 1 miljon kronor överföras från KIs ordinarie satsanslag till de ovan nivåhöjande forskningsinsatserna inom idrottsområdet. Jag betraktar detta som en rimlig kompensation för de resurser som har försvunnit från idrottsforskningen genom KI-ledningens åtgärder.

Utredningen visar att idrottsforskningen i Sverige är tämligen eftersatt jämfört med andra länder. Idrottströrelsen har enligt min mening också visat upp behov av ytterligare angelägna forskningsinsatser. Jag utgår därför ifrån att denna forskning skall räknas upp på samma sätt som vissa prioriterade områden i forskningspropositionen våren 1987. Jag beräknar denna forskningsschablon till 10 procent på nuvarande direkta anslag till idrottsforskningen, d.v.s. 0,3 miljoner kronor för budgetåret 1988/89.

Kostnaderna för de enstaka kurserna, 0,4 miljoner kronor, bör tas från det ordinarie anslaget till enstaka kurser, det s.k. LIE-anslaget (Lokala och individuella linjer och enstaka kurser) som för budgetåret 1987/88 är 421 miljoner kronor. Inom ramen för det årligen återkommande kursutbudet, som varierar mellan ämnen, bör de förslagna kurserna få plats. Kostnaderna för mina förslag är försumbara jämfört med totalanslaget. Dessa medel bör fördelas på traditionellt sätt till olika universitet och högskolor. Jag förutsätter att intresserade högskolor organiserar de ovan redovisade enstaka kurserna efter dialog med den föreslagna delegationen.

Studiemedel, 0,6 miljoner kronor, betraktar jag som utlåningsmedel som tas från ordinarie anslag (totalt 4.518 miljoner kronor budgetåret 1987/88).

Från utbildningsdepartementet föreslår jag således en finansiering om totalt 2,3 miljoner kronor.

Vid sidan av detta förutsätter jag självfallet att de nya professurerna får vissa kringsurser genom ordinarie anslag inom utbildningsdepartementets område. Det gäller lokaler, assistenter, doktorander m.m.

Jag föreslår slutligen att återstående 1,0 miljoner kronor för budgetåret 1988/89 finansieras genom att jordbruksdepartementet räknar av detta från anslaget Stöd till idrotten, projektmedel till idrottens forskningsråd (totalt 2,3 miljoner kronor och dessutom fasta kostnader 0,8 miljoner kronor). I princip motsvarar detta kostnaderna för delegationens arbete.

I sammanfattning ser kostnader och finansiering ut på detta sätt:

<u>Kostnader</u>	<u>milj.kr</u>	<u>Finansiering</u>	<u>milj.kr</u>
1. Fyra professurer	1,1	Resurser från KI	1,0
		Forskningsschablon	0,1
2. Delegationen	1,0	Jo/IFRs projekt	1,0
3. Utvärdering	0,2	Forskningsschablon	0,2
4. Enstaka kurser	0,4	LIE-anslaget, U	0,4
5. Studiemedel	0,6	Ordinarie anslag	0,6
<u>Summa:</u>	<u>3,3</u>		<u>3,3</u>

Detta innebär att ca 1,3 miljoner kronor fortfarande finns kvar som projektpengar inom idrottsrörelsen. Jag förutsätter att idrottsministern snarast tar upp en dialog med idrottsrörelsen om den möjliga användningen av dessa medel för budgetåret 1988/89. Alternativen är bl.a. att försöka få någon professur i verksamhet före den 1 januari 1989 eller att lämna stöd av dessa medel till vissa pågående projekt.

Ett tredje alternativ är ju att försöka få till stånd ytterligare professurer eller mellantjänster redan under budgetåret 1988/89.

För egen del förordar jag en av idrottsrörelsen externfinansierad professur vid institutionen för idrott vid HLS.

Det bör slutligen konstateras att ytterligare medel behövs budgetåret 1989/90, då samtliga föreslagna professurer kommer att vara i tjänst hela detta år. Kostnaderna för detta beräknar jag till ytterligare 1,1 miljoner kronor, vilket jag förutsätter att externa finansiärer bestrider.

Det finns verkligen anledning att uppmärksamma de möjligheter till externfinansiering som finns och som delegationen bör förankra hos intressenter i samhället.

Jag utgår t.ex. ifrån att landstingen i Västerbotten och Östergötland är beredda att tillskjuta medel till de båda föreslagna professurerna i medicin

SÄRSKILDA YTTRANDEN

Särskilt yttrande av experten Sten Eriksson

RF-kansliet har i drygt åtta månader varit engagerat med en nulägesanalys och en problembeskrivning när det gäller idrottsforskning och högre idrottsutbildning - ett område som bl.a. i ett internationellt perspektiv är klart eftersatt.

Ansträngningarna har förutom en beskrivning av idrottsrörelsens nuvarande situation bl.a. resulterat i en kartläggning av universitetens/högskolornas utbildnings- och forskningsprofiler, en internationell jämförelsestudie och en behovsundersökning bland idrottens specialförbund.

De högprioriterade förslag till förändringar - vilka tidigare bl.a. markerats i skrivelser till både jordbruks- och utbildningsdepartementen - gäller framför allt följande punkter:

- Högskoleexamen Idrott (120 poäng) med bl.a. minst 60 poäng "idrott" definierade av idrottsrörelsen för att ge en grund bl.a. för forskarutbildning i ämnet idrott.
- Utveckling av GIH, Stockholm, till en självständig idrottshögskola (Sveriges Idrottshögskola) med egna forskningsresurser, förändrad institutionsstruktur och förbättrad samverkan med Bosön.
- Förstärkta forskningsresurser (bl.a. professurer) inom av idrottsrörelsen prioriterade vetenskapsområden.

Regeringens beslutsamma hantering i ärendet och den mycket snabbt genomförda utredningen innebär t.ex. att idrottsrörelsen själv inte är färdig med alla detaljer och demokratiska beslut. Den i utredningen påtalade bristen på detaljbeslut i RF:s högsta instanser skall dock inte tolkas som att frågorna inte är tillräckligt diskuterade eller att det framtida handlingsmönstret skulle vara oklart. Tvärtom är RF:s ambitioner mycket klart uttalade - inte minst i samband med den uppkomna regionalpolitiska debatten i detta ärende våren 1987.

Enligt min uppfattning röjer utredningsförslaget en ganska stor lyhördhet gentemot RF:s ambitioner och önskemål, och det tyder hos utredaren på osedvanligt goda kunskaper om och erfarenheter av idrottsrörelsen och dess behov och problem.

Det är dock en mycket stor besvikelse att utredaren inte i detta skede föreslår och betonar en självständig idrottshögskola - en "Sveriges Idrottshögskola" i Stockholm. Ett sådant önskemål har RF på olika sätt markerat under hela 80-talet. En självständig idrottshögskola har för idrotten ett stort symbolvärde. Den är önskvärd och angelägen som direkt samverkansorgan med den centrala idrottsrörelsen och ett sådant kraftcentrum är även viktigt för internationell status och samverkan med omvärlden när det gäller idrottsforskning och högre utbildning.

Ett självständigt GIH, Stockholm, tycks omöjliggöras av idrottslärnarnas organisatoriska utbildningshemvist. Den utbildningspolitiska oviljan att skilja idrottslärarutbildningen från övrig lärarutbildning vid lärarhögskolan är i detta fall klart olycklig. Den starka betoningen av "pedagogik" för skolans idrottslärare är inget tillräckligt argument. Idrottsrörelsen betonar starkt önskemålet om en stärkt och utvecklad pedagogik inom all idrottsledarutbildning och arbetar för en ökning av beteendevetenskapernas betydelse inte minst för tränarrollen.

Idrottsrörelsens tränare och skolans idrottslärare arbetar ju ofta med samma målgrupper - idrottsungdomar i skolåldern. Det är inte heller ovanligt att samma person har dubbla roller (idrottslärare på dagen - tränare på kvällarna). Jag ser det därför som ännu mera betydelsefullt att idrottslärare i skolan och föreningslivets ledare samtliga talar samma "språk" när det gäller idrott. Det gäller t.ex. idrottens etik/moral-frågor, formulerade mål och prioriterade områden, grundinställning i ungdoms-, motions- och tävlings/elitidrott m.m.

Det vore för idrottsrörelsen ett främmande och olyckligt framtidsperspektiv om en framtida "Idrottens högskola" med utvecklade forskningsresurser inte även skulle innefatta våra idrottslärare. Den nödvändiga skolförankringen hos skolans idrottslärare borde gå att åstadkomma genom olika obligatoriska läsningar i samarbete och undervisning HLS - Sveriges Idrottshögskola (nuvarande GIH).

Mot bakgrund av att denna inom RF högprioriterade fråga inte i utredningen fått någon tillfredsställande lösning, konstateras dock att utredarens organisationsförslag inledningsvis kan ses som ett acceptabelt alternativ. Den föreslagna "Delegationen för idrottens forskning och högre utbildning" ser jag som ett forum på tillräckligt hög nivå där idrottsrörelsen kan få tid att ytterligare utveckla sina argument och hos regeringsföreträdare bl.a. kunna förankra idrottens forskningsfrågor.

Det är emellertid viktigt att denna "delegation" i enlighet med utredningsförslaget ges en klart tidsbegränsad livslängd så att ansvaret för och handläggningen av "Idrottens Högskola" och dess idrottsforskning så snart som möjligt kan efterlikna det övriga högskolesystemet.

Det förutsätts även att "delegationen" i sin helhet accepterar direktiv som begränsas av de intentioner som utredningen ger exempel på. Det fortsatta arbetet skall således handla om utveckling av detaljer i huvudsak kring utredningsförslaget och inte ge anledning till nya tidskrävande utredningar.

Det känns viktigt att påpeka att idrottsrörelsen och dess behov och önskemål fortsättningsvis blir ledande i delegationens arbete. Den föreslagna sammansättningen tycker jag inte ger tillräcklig tyngd åt RF-representationen. Efter att ekonomiska ramar anvisats av regering och riksdag bör det vara idrottsrörelsen som i stor utsträckning - i kraft av huvudsaklig avnämare - legitimerar och koordinerar in frågor om idrottsforskning och idrottsutbildning.

En annan mycket viktig markering från idrottsrörelsen gäller önskemålet om nya forskningsresurser inom angelägna vetenskapsområden. Utredningen behandlar detta tema mycket ambitiöst och förslagen ligger även delvis i linje med av RF-kansliet konstaterade önskemål och behov.

Tyvärr är andra delar klart otillfredsställande och tillgodoser alltför ensidigt en enligt min uppfattning förlegad syn på idrottsvetenskap. Svensk idrottsforskning har redan i nuläget alltför stor slagsida åt naturvetenskap (två - tre tjänster i idrottsfysiologi och en tjänst i idrottsmedicin gentemot en tjänst i idrottspedagogik). Att i ett sådant läge föreslå ytterligare två tjänster i idrottsmedicin tyder inte på någon större lyhördhet gentemot det beteendevetenskapliga/samhällsvetenskapliga/humanistiska vetenskapsområdet.

Utredarens egen beskrivning av motiven för samhällsstöd till idrott och idrottsforskning ger ju annars bra argument för förslag till tjänster även inom andra för idrotten viktiga områden. Idrottsmedicin får här oförtjänt "bra betalt". Varför föreslås t.ex. inte i stället tjänster i biomekanik/teknik, idrottspsykologi eller idrottspedagogik med särskild inriktning mot barn- och ungdomsidrott?

Den största besvikelsen i det här sammanhanget gäller dock den uteblivna önskade professuren i "Idrott/idrottskunskap" där utredaren överlåter åt idrottsrörelsen själv att under några år på försök utveckla tjänsten via externfinansiering. Mot bakgrund av frikostigheten gentemot idrottsmedicin känns ett sådant förslag som alltför påverkat av naturvetenskap och forskarkrafter som har svårt för att se den "akademiska nivån" på ämnet idrott.

Ett av skälen till att utredaren ligger lågt beträffande en ev. professur i "Idrott" sägs vara oklarheter i definitionen. Tjänsten är enligt min uppfattning avsedd att ligga i linje med Bosöns utveckling, ha en mera praktisk och tvärvetenskaplig inriktning och bl.a. samla upp det som utredaren själv anser "faller mellan stolarna" (d.v.s. som inte bevakas av övriga traditionella vetenskapsområden). Att tjänsten av idrottsrörelsen ännu inte är definierad beror ju på att idrotten i väntan på utredningsförslaget inte tillsatt erforderliga arbetsgrupper i detaljfrågor.

Utredaren borde ha kunnat föreslå den önskvärda tjänsten i idrott på samma sätt som exempelvis beträffande förslagen till tjänster i idrottspedagogik respektive idrottsmedicin i Umeå - där ämnesbeskrivningarna skjuts på framtiden. En professur i Idrott, som bedöms viktig för utveckling och förstärkning av en nyinrättad institution för Idrott, bör kunna definieras i samråd med delegationen och institutionen och ta hänsyn bl.a. till Bosöns och specialförbundens önskemål i sammanhanget.

Mot bakgrund av diskussionen om högskoleexamen och forskarutbildning i "Idrott" och en egen institution vid GIH borde det även vara på tiden att ge begreppet "Idrott" status av eget vetenskapsområde på samma sätt som flera andra kulturfenomen. Även i Norge har man haft liknande diskussioner. Resultatet där är idag två professorer i Idrott förutom övriga tjänster i etablerade vetenskapsområden.

Den forskningens "önskelista" från RF-kansliet som utredaren presenterar är ett högprioriterat urval från ett behov av ytterligare ett 30-tal uppräknade forskartjänster i idrottsvetenskaper inom en tioårsperiod. Listan är framtagen som en reaktion på regeringens forskningsproposition från våren 1987, där idrotten helt bortglömts, och den är uppgjord i samverkan med ett flertal forskare i nära anslutning till idrottsrörelsen.

Utredningsförslaget tar ingen större hänsyn till denna önskelista bl.a. med hänvisning till att tjänsterna i detalj inte diskuterats inom idrottsrörelsens högsta demokratiska organ. Förklaringen är ju främst att RS ännu inte hunnit ta ställning till frågor som fortfarande

utreds inom RF-kansliet. Denna situation minskar emellertid inte behovet av forskartjänster. RS har ju heller inte fått ta ställning till utredarens eget förslag.

Merparten av de föreslagna forskartjänsterna får ändå betraktas som både positiva och opproblematiske även om de inte följer RF-kansliets prioriteringar. Den starkaste invändningen gäller alltså den föreslagna professuren i idrottsmedicin i Umeå, samtidigt som det överläts åt idrottsrörelsen att själv finansiera en professur i "Idrott" - den tjänst som RF-kansliet och stora delar av idrottsrörelsen anser vara en av de angelägnaste.

RF-kansliet har uppfattat intentionerna med utredningen som att idrottsrörelsens önskemål skulle vara vägledande bl.a. beträffande förslagen till nya forskartjänster. Tyvärr har så inte blivit fallet, främst beroende på avsaknad av RS-beslut i denna fråga, vilket utredaren påpekat.

Detta förhållande gör det därför önskvärt att utredningsavsnittet på lämpligt sätt föreläggs riksidrottsstyrelsen för kompletterande yttrande innan förslaget går till ev. riksdagsbeslut.

Utredaren löser smidigt den svåra frågan om fysiologiprofessurerna vid KI, även om idrotten på detta sätt blir av med en tidigare tjänst i fysiologi, och antalet i varje fall tills vidare reduceras från tre till två. Den överflyttade miljonen ger ju ingen omgående kompensation i samma ämne. Dock hoppas jag att den föreslagna delegationen snart bygger vidare på utredarens antydan om fysiologiprofessurernas placering vid en särskild institution för humanbiologi vid GIH utan att den vetenskapliga kontakten med KI går förlorad.

I detta sammanhang efterlyses i utredningen även en starkare markering av att den nyligen med donationsmedel tillsatta tjänsten i idrottsmedicin (KI) kopplas till idrottsrörelsen och ledarutbildningen genom medverkan bl.a. i grundutbildning och forskarsamverkan vid GIH/Bosön.

Inför den förestående diskussionen kring utredningsförslaget som innehåller många okonventionella lösningar kan det vara viktigt att påminna om syftet med hela utredningsarbetet. Det måste vara regeringens bakomliggande ambitioner att skapa något som blir bättre för idrottsrörelsen. Förbättringar går inte att åstadkomma utan avsevärda förändringar av nuvarande situation. Merparten av utredningsförslaget uppfattar jag därför som ett stort steg i rätt riktning. Att många av detaljerna i förslaget liknar idrottsrörelsens egna önskemål kan inte vara någon nackdel. Det handlar om att lyssna på

rörelsen - i det här fallet idrottsrörelsen. Landets största folkrörelse och ungdomsorganisation.

Särskilt yttrande av experterna Eva Borgström - Qvarlander och Karin Larby

Undertecknade, som varit förordnade som experter i utredningen (U 1987:05) om forskning och utbildning vad avser fysisk fostran och idrott, har biträtt utredningen med insamling av uppgifter om nuvarande verksamhet inom området samt lämnat information om de generella regler och principer som gäller för organisationen av högre utbildning och forskning.

För användningen av dessa uppgifter och informationer liksom för slutsatserna och förslagen i rapporten svarar utredaren ensam.

I den fortsatta beredningen inom regeringskansliet måste en prövning göras av olika organisatoriska alternativ för verksamheten liksom av möjligheterna att bygga ut densamma.

Bilaga 1

Utdrag

Protokoll

vid regeringssammanträde

1987-08-13

Dnr 365,3805/85,

1801/87

(delvis)

Bemyndigande att tillkalla en särskild utredare

Regeringen bemyndigar chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att i enlighet med bifogade promemoria utreda och komma med förslag om forskning och utbildning vad avser fysisk fostran och idrott.

Vidare bemyndigar regeringen statsrådet att besluta om experter m.m. åt utredaren.

Kostnaderna skall belasta åttonde huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

PM

1987-08-13

Utbildning och forskning inom fysisk fostran och idrott

Regeringen behandlade i prop 1986/87:80, bil 6 forskning och utbildning som avser fysisk fostran och idrott.

Föredraganden anförde därvid att behovet är stort av forskning om olika idrottsmedicinska frågor. Resurserna för detta slag av forskning består i första hand av vissa professurer vid karolinska institutet.

Föredraganden redovisade även sin avsikt att återkomma i fråga om ett uppdrag att utreda bl.a. hur organisationen av verksamheten bör utformas för att resurserna skall kunna hållas samman och på bästa sätt kunna tillgodose idrottens och idrottsläroverutbildningens behov.

I riksdagen väcktes frågan om en självständig högskoleenhet m.m. för idrotten i sex motioner (1986/87:Ub 42, 44, 81, 536, 604 och 624).

Med anledning av motionsyrkandena anförde utskottet (UbU 1986/87:26 s. 41) följande:

"Högskolan för läroverutbildning i stockholm (HLS) "har till främsta uppgift att stödja den praktisk-pedagogiska utbildningen i olika läroverutbildningar. Förutvarande gymnastik- och idrottsHögskolan i Stockholm är sedan tio år tillbaka en institution inom HLS. Utskottet har förståelse för att det kan vara svårt att inom en institution för läroverutbildning bereda erforderligt utrymme åt utveckling och forskning i vad gäller idrottens många och olikartade basämnen och den informations- och kunskapsspridning som är av intresse för bl.a. idrottsrörelsen. Frågan om en självständig högskoleenhet för fysisk fostran och idrott bör därför skyndsamt prövas av regeringen."

Riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför (rskr 282).

En särskild utredare bör tillkallas för frågor om utbildning och forskning inom fysisk fostran och idrott.

Utredaren bör kartlägga vilka resurser inom ämnesområdet som nu finns i landet.

Utredaren bör även analysera behovet av utbildning inom området, utöver nuvarande utbildningar, och komma med de förslag som kan föranledas härav.

Utredaren bör med beaktande av vad som anförts i propositionen och utskottsbetänkandet pröva olika lösningar för organisationen av utbildning och forskning inom fysisk fostran och idrott.

Utredaren skall visa hur förslag som innebär utgiftsökningar eller inkomstminskningar skall finansieras. Detta skall ske genom att utredaren anger konkreta förslag till rationaliseringar eller omprövningar som innebär besparingar inom utredningens område eller närliggande områden. Förslagen skall således kunna genomföras med oförändrade eller minskade resurser. Kostnadsberäkningarna skall vara väl genomarbetade och ta hänsyn till alla kostnader för olika intressenter. Utredningen skall i övrigt följa kommittédirektiv 1984:5.

Utredaren skall samråda med berörda myndigheter och organisationer.

Uppdraget bör redovisas senast den 1 oktober 1987.

Bilaga 2**SAMTAL OCH ÖVERLÄGGNINGAR**

Under utredningens gång har samtal förts och överläggningar arrangerats med följande myndigheter, organisationer, personer m.m.

1. Myndigheter m.m.

Karolinska institutet

Högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS)

Ledningen för universitetet i Umeå och universitetets idrottsgrupp

Ledningen för medicinska fakulteten vid universitetet i Linköping

Institutionen för lärarutbildning vid HLS (GIH)

Högskolan i Falun/Borlänge

Landstinget i Östergötlands län

2. Idrottsorganisationer m.m.

Riksidrottsstyrelsen

Ordföranden i idrottens forskningsråd

Svenska idrottsrörelsens studieförbund (SISU)

Styrelsen för Bosön

Östergötlands idrottsförbund

3. Personer

Stina Ljunggren, rektor vid GIH och ledamot av RS

Professor Arne Ljungqvist, ordförande i idrottens forskningsråd, ledamot av RS

Bengt Sevelius, VD i Sveriges riksidrottsförbund

Bengt Wallin, förbundsrektor i SISU

Anders Lundin, rektor vid Bosön

Roland Ekström, utvecklingschef, RF

Professor P-O Åstrand, KI

Professor Lars-Magnus Engström, HLS/GIH

Professor Bengt Saltin, Köpenhamn

Docent Jan Lindroth, Stockholm

Landstingsrådet Nils-Åke Wiström, Linköping

Kanslichefen Jan Olofsson, Östergötlands Idrottsförbund

Statens offentliga utredningar 1987

Kronologisk förteckning

1. Otillbörlig efterbildning. Ju.
2. Dödsboäggande och samägande av jordbruksfastighet m.m. Ju.
3. Långtidsutredningen '87. Fi.
4. En ny kyrkolag m. m. Del 1. C.
5. En ny kyrkolag m. m. Del 2. C.
6. Folkstyrelsens villkor. Ju.
7. Barnets rätt. Ju.
8. Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. UD.
9. Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. Fö.
10. Indrivningslag m.m. Fi.
11. Skydd för det väntade barnet. Ju.
12. Legitimation för vissa kiropraktorer. S.
13. Översyn av rättegångsbalken 3. Ju.
14. Mordet på Olof Palme. Ju.
15. Miljöskadefond. ME.
16. Begravningslag. C.
17. Franchising. Ju.
18. Internationella familjerätsfrågor. Ju.
19. Varannan damernas. A.
20. Läkemedel och hälsa. S.
21. Äldreomsorg i utveckling. S.
22. Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. S.
23. Medicinteknisk säkerhet. S.
24. Produktsäkerhetslag. Fi.
25. Ökat kommunalt våghållningsansvar. K.
26. Enskilda vägar. K.
27. Skeppslegatill utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. K.
28. Bistånd för bättre miljö i u-land. UD.
29. Stöd till näringslivet. Fi.
30. Fel i fastighet. Ju.
31. Integritetsskyddet i informationssamhället 4. Ju.
32. För en bättre miljö. ME.
33. Ju mer vi är tillsammans. Del 1. C.
34. Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling. Del 2. C.
35. Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag. Del 3. C.
36. För en bättre miljö. Miljövårdsfamiljen. Myndigheter och författningar. ME.
37. Stödet till barn- och ungdomsföreningar. C.
38. Arkiv för individ och miljö. U.
39. Studiemedel. U.
40. Datorisering av tullens export- och importrutiner. Fi.
41. Fasta Öresundsförbindelser. K.
42. Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. K.
43. Snabbare körkortsingripanden m.m. K.
44. Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. Jo.
45. Översyn av mervärdesskatten. Del XI. Fi.
46. Översyn av rättegångsbalken 4. Ju.
47. Skäliga lokalhyror och trygghet i besittningen. Bo.
48. Ett nytt plan- och bostadsverk. Bo.
49. Sverigeinformation och vissa publikationer. UD.
50. Högskolans journalistutbildning. U.
51. Ljud och bild för eftervärlden. U.
52. Folkkrörelsernas lotterier och spel. Jo.
53. Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. S.
54. Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga – Målbeskrivningar. S.
55. Efterlevandepension. S.
56. Ekonomiskt stöd till arbetslösa. A.
57. Sverigebilder-17 svenskar ser på Sverige. UD.
58. Försäkringsväsendet i framtiden. Fi.
59. Ansvarsgenombrott m.m. Ju.
60. Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. U.
61. Knivförbud. Ju.
62. Ny arvs- och gåvoskattelag. Fi.
63. Vidareändring av satellitprogram i kabelnät. U.
64. Dammsäkerhet och skydd mot översvämningar. ME.
65. Statistik och prognoser på energiområdet. ME.
66. Arbetsmiljö och sekretess. A.
67. Finsk-svenska utbildningsrådet: riktlinjer och aktuell verksamhet. U.
68. Elhushållning på 1990-talet. ME.
69. Elhushållning på 1990-talet. Bilagor. ME.
70. Idrottens forskning och högre utbildning. U.

Statens offentliga utredningar 1987

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Otillbörlig efterbildning. [1]
Dödsboärande och samärande av jordbruksfastighet m.m. [2]
Folkstyrelsens villkor. [6]
Barnets rätt. [7]
Skydd för det väntade barnet. [11]
Översyn av rättegångsbalken 3. [13]
Mordet på Olof Palme. [14]
Franchising. [17]
Internationella familjerättsfrågor. [18]
Fel i fastighet. [30]
Integritetsskyddet i informationssamhället 4. [31]
Översyn av rättegångsbalken 4. [46]
Ansvarsgenombrott m.m. [59]
Knivförbud. [61]

Utrikesdepartementet

Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. [8]
Bistånd för bättre miljö i u-land. [28]
Sverigeinformatjonen och vissa publikationer. [49]
Sverigebilder 17 svenskar ser på Sverige. [57]

Försvarsdepartementet

Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. [9]

Socialdepartementet

Legitimation för vissa kiropraktorer. [12]
Läkemedel och hälsa. [20]
Äldreomsorg i utveckling. [21]
Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. [22]
Medicinteknisk säkerhet. [23]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. [53]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga – Målbeskrivningar. [54]
Efterlevandepension. [55]

Kommunikationsdepartementet

Ökat kommunalt väghållningsansvar. [25]
Enskilda vägar. [26]
Skeppsleja till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. [27]
Fasta Öresundsförbindelser. [41]
Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. [42]
Snabbare körkortsingripanden m.m. [43]

Finansdepartementet

Långtidsutredningen '87. [3]
Indrivningslag m.m. [10]
Produktsäkerhetslag. [24]
Stöd till näringslivet. [29]
Datorisering av tullens export- och importrutiner. [40]
Översyn av mervärdesskatten. Del XI. [45]
Försäkringsväsendet i framtiden. [58]
Ny arvs- och gåvoskattelag. [62]

Utbildningsdepartementet

Arkiv för individ och miljö. [38]
Studiemedel. [39]
Högskolans journalistutbildning. [50]
Ljud och bild för eftervärlden. [51]
Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. [60]
Vidaresändning av satellitprogram i kabelnät. [63]
Finsk-svenska utbildningsrådet: riktlinjer och aktuell verksamhet. [67]
Idrottens forskning och högre utbildning. [70]

Jordbruksdepartementet

Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. [44]
Folkförörelsernas lotterier och spel. [52]

Arbetsmarknadsdepartementet

Varannan damernas. [19]
Ekonomiskt stöd till arbetslösa. [56]
Arbetsmiljö och sekretess. [66]

Bostadsdepartementet

Skäliga lokalhyror och trygghet i besittningen. [47]
Ett nytt plan- och bostadsverk. [48]

Civildepartementet

En ny kyrkolag m. m. Del 1. [4]
En ny kyrkolag m. m. Del 2. [5]
Begravningslag. [16]
Ju mer vi är tillsammans. Del 1. [33]
Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling. Del 2. [34]
Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag. Del 3. [35]
Stödet till barn- och ungdomsföreningar. [37]

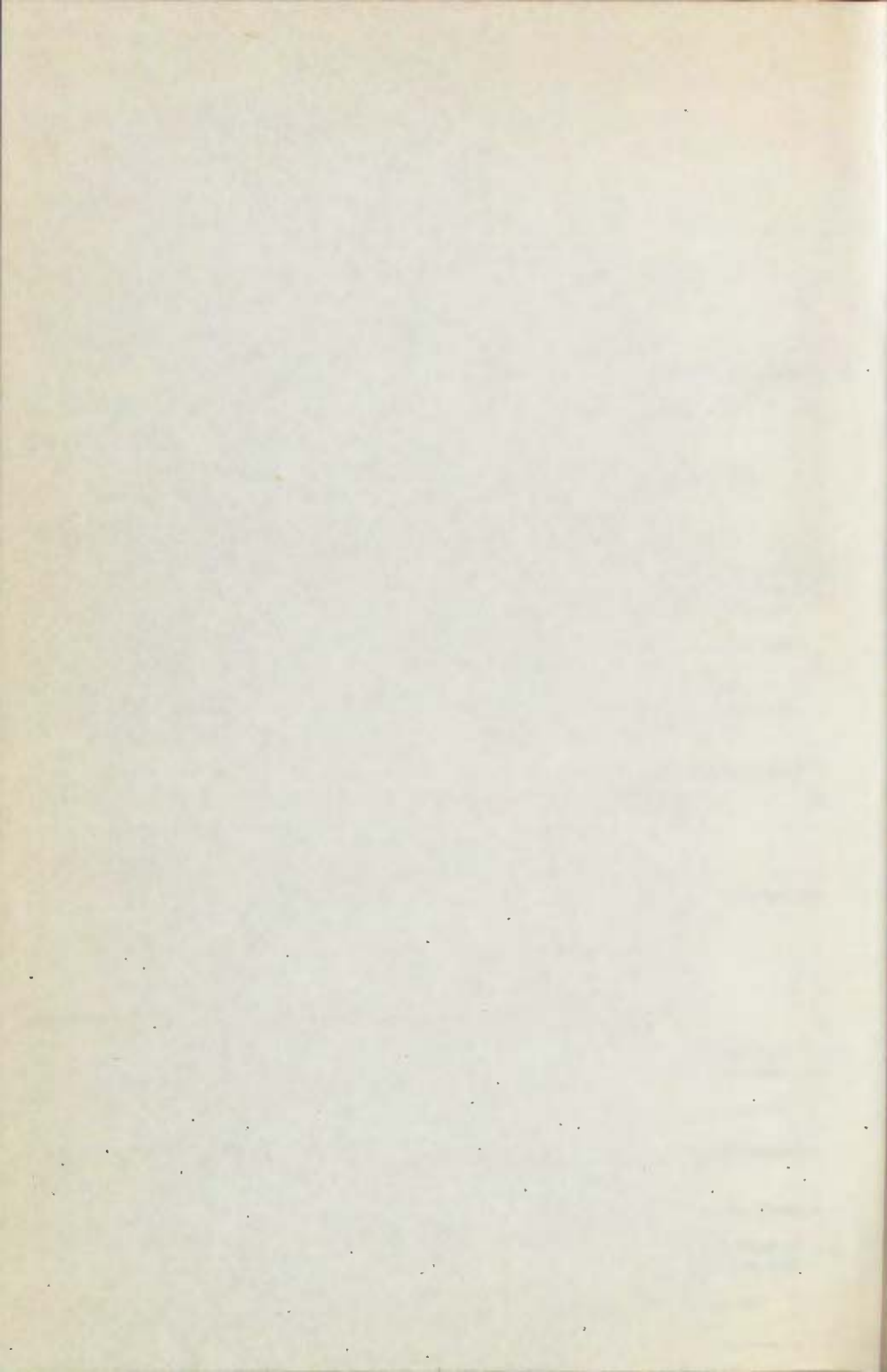
Miljö- och Energidepartementet

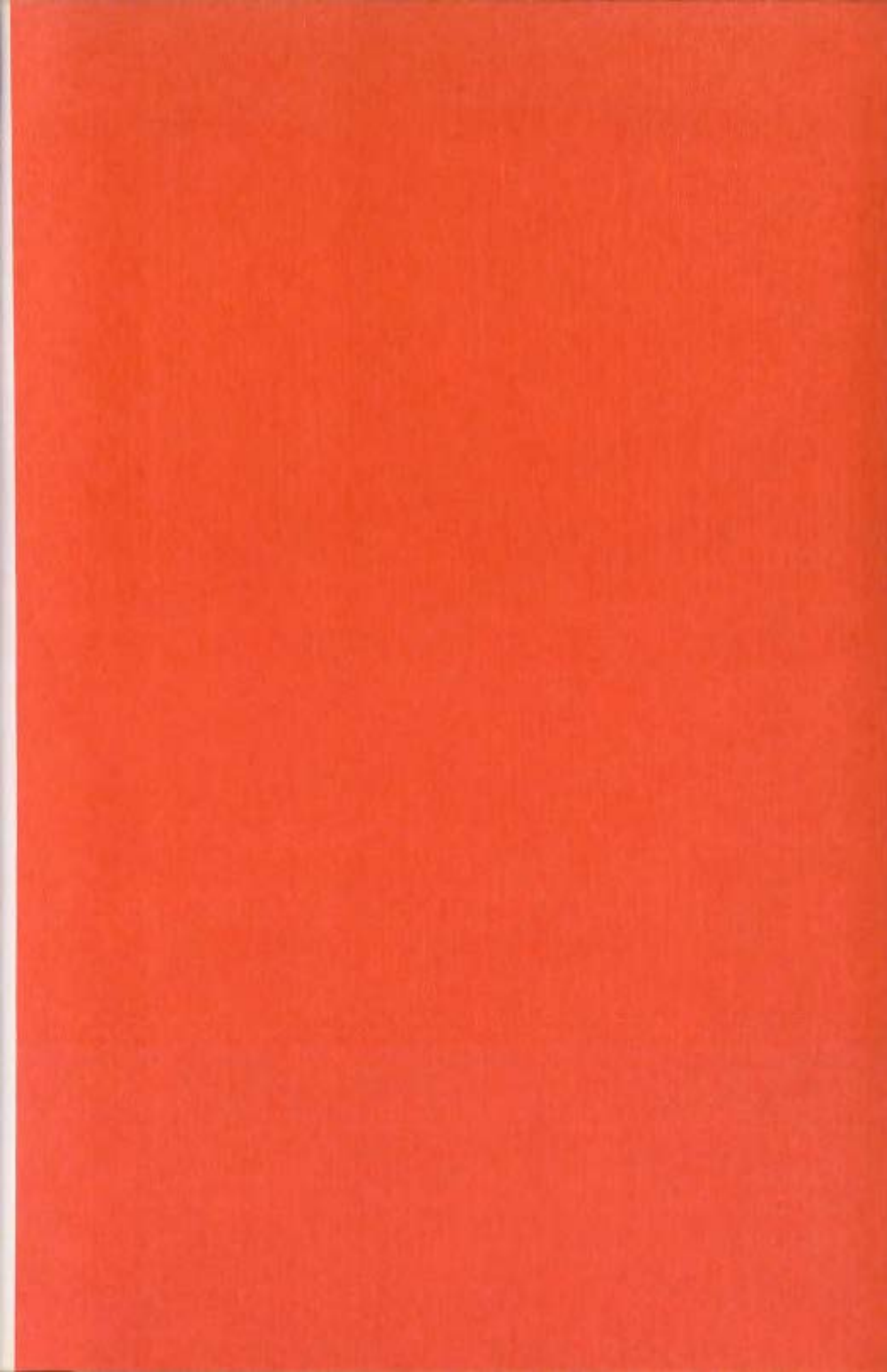
Miljöskadefond. [15]
För en bättre miljö. [32]
För en bättre miljö. Miljövårdsfamiljen. Myndigheter och författningar. [36]
Damsäkerhet och skydd mot översvämningar. [64]
Statistik och prognoser på energiområdet. [65]
Elhushållning på 1990-talet. [68]
Elhushållning på 1990-talet. Bilagor. [69]

KUNGL. BIBL.

1987-12-14

STOCKHOLM

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 91-38-10085-1
ISSN 0375-250X